

Yeni Anayasa Yapım Sürecinde
Şeffaflık ve Katılım
İZLEME RAPORU

Denge ve Denetleme Ağı İzleme Grubu

Haziran 2013

Yeni Anayasa Yapım Sürecinde

Şeffaflık ve Katılım İZLEME RAPORU

İçindekiler

ÖNSÖZ	6
YÖNETİCİ ÖZETİ	8
SIYASİ SÜRECİN İZLENMESİ	12
Genel Bakış	
İzleme Metodolojisi	
Ölçütlerin Belirlenmesi	
Veri Toplanması ve Analizi	
Öneriler ve Sonuç	
ŞEFFAFLIK VE KATILIM İYİ UYGULAMALARI	22
İyi Yönetişim	
Açık Yönetim Ortaklığı	
Şeffaflık Tanımı ve İyi Uygulamalar	
Katılım Tanımı ve İyi Uygulamalar	
YENİ ANAYASA SÜRECİNDE ŞEFFAFLIK	36
Değerlendirme	
Sonuç	
YENİ ANAYASA SÜRECİNDE ŞEFFAFLIK	48
Değerlendirme	
Sonuç	
ÖNERİLER	55
Şeffaflık Önerileri	
Katılım Önerileri	
EKLER	66
KAYNAKÇA	72

Önsöz

Eylül 2011’de Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) çatısı altında dört siyasi partinin eşit temsiliyle yeni anayasa çalışmaları için Anayasa Uzlaşma Komisyonu (Komisyon) kuruldu. Komisyon tarafından yürütülen süreçte sivil bir anayasa hazırlaması ve yurttaşların sürece dahil edilmesiyle tarihi bir adım atıldı. TBMM tarihinde bugüne kadar uygulanmamış ölçekte, yurttaşların karar alma sürecine katılması sağlandı. Yeni anayasa yazım sürecinin sonuna yaklaşılmasıyla birlikte, Türkiye’deki yasama ve politika üretme süreçlerinin daha demokratik işletilmesine katkı verecek bir çok değerli deneyim elde edildi.

Yeni anayasa çalışmaları süresince siyasiler tarafından yapılan açıklamalar ve Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV) gibi sivil toplum örgütlerinin yaptırdığı kamuoyu araştırmaları toplumsal uzlaşma talebini göstermektedir.¹ Toplumsal uzlaşma temelli bir anayasa talebi aslında, son dönemde tüm dünyada kendini gösteren yeni bir anayasa yapım anlayışını da göstermektedir. Başta Güney Afrika anayasa süreci olmak üzere, son dönemdeki bir çok anayasa süreci incelendiğinde, katılımcılık ve şeffaflık ilkeleri üzerinde inşa edilmiş anayasa süreçlerinin demokratik anayasa yapım süreçleri olarak kabul gördükleri ve süreçte uygulanmaları oranında bu ilkeler yurttaşlar tarafından sahiplenilen anayasalara yol açmaktadır.

Bu rapor, Denge ve Denetleme İzleme Grubu tarafından Komisyon’un yeni anayasa yapım sürecinde özellikle şeffaflık ve katılım ilkelerinin gereklerini ne ölçüde uygulandığını göstermek ve politika üretme süreçlerinin demokratikleştirilmesine teşvik etmek amacıyla kaleme alınmış; yurttaşlar ve sivil toplumun, siyasi parti ve kamu kurumlarının liderleriyle yeni anayasa yapım süreci ve politika üretme süreçlerinde birlikte çalışabilmesi umuduyla hazırlanmıştır.

Denge ve Denetleme İzleme Grubu, Türkiye’de demokrasinin sağlanmasını desteklemek, siyasi süreçlerin uluslararası şeffaflık ve katılım standartlarıyla ne derece örtüştüğünü ve yapılan reformlarla denge ve denetlemenin ne derece güçlendirildiğini izlemek amacıyla Eylül 2012’de oluşturuldu. İzleme Grubu çalışmalarını Denge ve Denetleme Ağı çatısı altında yürütmektedir. Denge ve Denetleme Ağı, çeşitli kesimleri temsil eden, evrensel hak ve özgürlüklerin garanti altına alınması için net bir güçler ayrılığı ile güçlü bir denge ve denetleme sistemi olması gerektiğini savunan 97 sivil toplum örgütünden oluşmaktadır.²

Sabancı Üniversitesi İstanbul Politikalar Merkezi (İPM), Denge ve Denetleme Ağı ve İzleme Grubu’na sekreteryaya hizmeti, National Democratic Institute for International Affairs³ (NDI) de teknik destek vermektedir. Bu raporun hazırlanmasında Ebru Ağduk ve Ayşe Çamkıran; araştırma ve genel koordinasyon desteği vermiştir.

Denge ve Denetleme İzleme Grubu üyeleri olarak bu raporun, şeffaflık ve katılım iyi uygulamalarının daha iyi anlaşılmasına, siyasi liderler, karar vericiler ve sivil toplum temsilcilerinin iyi yönetim doğrultusunda çalışmalarına katkı vermesini umuyoruz.

¹ KONDA Araştırma ve Danışmanlık tarafından TESEV için yapılan “Anayasaya Dair Tanım ve Beklentiler Saha Araştırması” için: <http://www.tesev.org.tr/tr/haber/anayasaya-dair-tanim-ve-beklentiler-saha-arastirmasi>

² Denge ve Denetleme Ağı’nda olan sivil toplum örgütlerinin listesini ve imzaladıkları deklarasyon için EK 1’e bakınız.

³ Bu yayında belirtilen önerilerin tümü Denge ve Denetleme İzleme Grubu’na aittir ve hiçbir şekilde NDI’ın görüşlerini yansıtmamaktadır.

Denge ve Denetleme Ağı İzleme Grubu Üyeleri

Ayhan Bilgen, *Demokratik Anayasa Hareketi*

Başak Saral, *Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği*

Bekir Ağırdir, *KONDA*

Berrin Sönmez, *Başkent Kadın Platformu*

Doğan Bermek, *Alevi Vakıfları Federasyonu*

Feridun Yazar, *Halkın Emek Partisi Eski Genel Başkanı*

Fuat Keyman, *İstanbul Politikalar Merkezi*

Hasan Seymen, *Kafkas Dernekleri Federasyonu*

Hüseyin Hatemi, *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

İbrahim Betil, *Toplum Gönüllüleri Vakfı*

Levent Korkut, *Sivil Toplum Geliştirme Merkezi*

Levent Köker, *Atılım Üniversitesi*

Mehmet Elkatmış, *Adalet ve Kalkınma Partisi Eski Milletvekili*

Mehmet Emin Aktar, *Diyarbakır Barosu*

Mehmet Tarhan, *LGBT Aktivisti*

Meltem Gürler, *Kagider*

Mustafa Paçal, *Hak-İş*

Nevin Gaye Erbatır, *Cumhuriyet Halk Partisi Eski Milletvekili*

Nurhan Yentürk, *Kamu Harcamaları İzleme Platformu*

Ömer Atalar, *Mazlum-Der*

Serap Yazıcı, *İstanbul Şehir Üniversitesi Hukuk Fakültesi*

Tarhan Erdem, *KONDA*

Turan Haçerli, *Türkiye Sakatlar Derneği*

Yılmaz Ensaroğlu, *SETA Vakfı*

Yönetici Özeti

Yeni anayasa sürecinde görüldüğü üzere yurttaşların, karar alma süreçlerine katılmak için ciddi bir isteği bulunmaktadır. Katılım yeni anayasa sürecinde görüldüğü üzere yurttaşların, karar alma süreçlerine katılmak için ciddi bir isteği bulunmaktadır. Katılım ve şeffaflık, etkin ve işlevsel bir denge ve denetleme sistemi ile iyi yönetişimin temelinde yer alan ilkelerdir.

Dünyanın her yerindeki eski yeni tüm demokrasiler, yurttaşların bilgiye daha kolay erişmelerini; bu sayede de politika üretme süreçlerine etkin katılmalarını sağlamanın yollarını aramaktadır. Birleşmiş Milletler, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) ve Dünya Bankası gibi kurumların çalışmaları, demokratik ülkeler arasında ortak bir şeffaflık ve katılım anlayışının geliştirilmesine katkıda bulunmaktadır. Bu çalışmalar doğrultusunda şeffaflık ve katılım üzerine aşağıda belirtilen iyi uygulamalar ön plana çıkmaktadır.

Şeffaflık İyi Uygulamaları

Karar alma süreçlerinin şeffaf olması için, karar vericiler:

- Süreç için belirlenen ilkeleri, kuralları ve prosedürleri kamuoyu ile paylaşır;
- Çalışmalarına ve sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi ve çalışma takvimlerini zamanında ve düzenli olarak kamuoyu ile paylaşır;
- Süreç boyunca hangi birey, kurum ve örgütlerden görüş alındığı hakkında kamuoyuna güvenilir bilgi aktarır ve
- Tüm yurttaşların bilgiye ulaşabilmesini sağlar.

Katılım İyi Uygulamaları

Karar alma süreçlerinin katılımcı olması için, karar vericiler:

- Görüş alma süreci başlamadan önce, yurttaşları bilgilendirir;
- Görüş alma süreci başlamadan önce, sürece ilişkin planlama yapar ve bu planı kamuoyuyla paylaşır;
- Görüş alma sürecinin şeffaf olmasını sağlar;
- Görüş alma sürecinin kapsayıcı ve erişebilir olmasını sağlar;
- Yurttaşların görüş alma sürecine katılmaları ve hazırlık yapmaları için onlara yeterli zamanı verir ve
- Görüş alma sürecinin sonunda görüş verenlere geri bildirimde bulunur.

İzleme Grubu, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun (Komisyon) çalışmalarının uluslararası şeffaflık ve katılım iyi uygulamaları çerçevesinde ne derece işletildiğini değerlendirdi; önümüzdeki anayasa süreci ve diğer tüm karar alma süreçlerinin daha şeffaf ve katılımcı olması için öneriler geliştirdi.

Siyasal Durum Değerlendirmesi

Türkiye toplumunda, yeni, sivil ve demokratik bir anayasa beklentisi uzun süreden beri bulunmakla birlikte son yıllarda bu talep daha yoğun biçimde gündeme yerleşmiştir. Bir yandan çoğulcu bir anlayışla, farklı toplumsal kesimlerin hak ve özgürlüklerinin anayasal güvenceye kavuşturularak ayrımcılık ve dışlanmanın giderilmesi, diğer yandan devlet yapılanmasında denge ve denetleme sisteminin güçlendirilmesi ihtiyacından söz edebiliriz. Daha da önemlisi değişen gündelik hayatın her bir boyutunun yeni kurallarının üretilmesi ihtiyacını hayat dayatmaktadır.

Anayasada hak ve özgürlüklerin eşitlikçi bir yaklaşımla güçlendirilmesinin en önemli mekanizması denge ve denetleme sistemidir.

Yargı bağımsızlığı ve tarafsızlığı konusunda son anayasa referandumu ile gerçekleştirilen düzenlemeler endişeleri gidermemiştir. Yasama organının temsilde adaleti sağlama kapasitesi ve yürütmeyi denetleme işlevi ile ilgili ciddi sorunlar ve eksiklikler bulunmaktadır. 1982 Anayasasından kaynaklı olarak yürütmenin iki başlı konumunu ortadan kaldıracak anayasal düzenlemeler gerçekleştirilemezse önümüzdeki yıllarda ciddi siyasi krizlerin yaşanması kaçınılmaz görünmektedir. Yine katı merkezîyetçi idari yapı yerine yerel yönetimlerin güçlendirilmesi ve toplumsal katılıma açık hale getirilmesi gerekmektedir.

Vatandaşın ve sivil toplumun karar süreçlerine katılımını etkin kılacak, güçlendirecek düzenlemeler denge ve denetleme sisteminin önemli bir parçasıdır. Toplumun siyasal sisteme ve karar süreçlerine katılımı anayasa hazırlık sürecine etkin katılımını da zorunlu kılmaktadır. Bu açıdan TBMM çatısı altında kurulan komisyonun, yeterince açık bir yazım sürecini gerçekleştirememiş olması yanında, partiler arası gerilimden kaynaklı olarak toplumsal beklentiye cevap verecek bir tabloyu ortaya çıkaramamış olması, yeni demokratik anayasa konusunda hayal kırıklığı doğurmuştur. Türkiye siyasetinin önümüzdeki yasama döneminden itibaren seçimlere odaklanma riski de dikkate alındığında toplumsal dinamiklerin anayasa hazırlık sürecine aktif müdahil olması ve anayasa talebine sahip çıkan bir çalışma içine girmesi son derece önemlidir.

Hala da vakit geç değildir. Yaşanmakta olan Kürt meselesinde çözüm süreci ve son Gezi Parkı olayları göstermiştir ki Kürt meselesinde çözümün de ortak yaşamın yeni kurallarını belirlemenin de birinci adımı olan yeni anayasa daha fazla ertelenemez. Raporumuzda teknik değerlendirmelerini okuyacağınız Komisyon çalışma sürecinin en önemli kısıtlayıcı unsur, partilerin toplanan görüşleri, toplumun ve hayatın ihtiyaç ve taleplerini dikkate almadan iki yıl önce belirledikleri kırmızı çizgilerine olan bağlılıklarıdır.

2013 yılının altı ayında yaşanan ve yaşanmakta olan siyasal gerilimler ve süreçlerin bizlere gösterdikleri ışığında partilerin de kendi pozisyonlarını ve tutumlarını yapıcı ve uzlaşmacı yönde gözden geçireceklerini umuyor ve talep ediyoruz.

Genel Değerlendirme ve Öneriler

Yeni anayasanın katılımcı demokrasiyi güçlendirmesi gerektiği düşüncesi, gerek bu sürece katılan sivil toplum kuruluşları tarafından, gerekse de kamusal tartışma da sıklıkla dile getirildi. Katılımcı demokrasinin önemi üzerinde toplumda önemli bir uzlaşma sağlandı. Fakat, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarının, bu uzlaşmaya paralel gitmediği görülmektedir.

Komisyon'un çalışmaları, uluslararası şeffaflık ve katılım iyi uygulamaları çerçevesinde değerlendirildiğinde, geliştirilmesi gereken bazı alanlar ortaya çıkmaktadır. Komisyon, TBMM Yeni Anayasa internet sitesini daha aktif bir şekilde kullanmış ve süreçle ilgili bilgilendirmeyi internet sitesinden düzenli olarak yapmış olsaydı, süreç çok daha şeffaf olurdu. Ayrıca Komisyon, internete erişim imkanı olmayanlar, eğitim seviyesi düşük gruplar ve engelliler için faks, ücretsiz telefon hatları ve kamu spotları gibi alternatif araçlar geliştirseydi, halkın daha büyük bir çoğunluğunun bilgiye erişimi ve görüş verebilmesi sağlanmış olurdu. Komisyon, görüş alma sürecine katılmaları için yurttaşlara konuyla ilgili bilgilendirme ve eğitime çalışmaları yapmış olsaydı yurttaşlar daha bilinçli bir şekilde görüşlerini verebilirdi. Bunlara ek olarak, Komisyon, on binlerce birey ve kuruluşun yeni anayasa için neler önerdiğini ve bu önerilerin müzakereler sırasında nasıl kullanıldığına ilişkin görüş verenleri bilgilendirseydi, yurttaşlar sürece ne derece katkı verdiklerini ve verdikleri görüşlerin ne ölçüde süreci etkilediğini öğrenmiş olurdu.

Asıl kilit taşı ve tüm süreci etkileyen eksiklik ise Komisyon'un kendi ilan ettiği ilkelerin 11. Maddesine uygun olarak madde yazımına başlamadan ilkeleri tartışmamış ve mutabakat üretmemiş olmasıdır. Başlangıçta ilkeler üzerinde mutabakat üretilememiş olması, madde yazımında, her bir madde için yeniden benzer tartışmaları yapmak zorunda kalmasına yol açmıştır. Örneğin "parlamentar sistem / başkanlık sistemi" tartışması başlangıçta yapılmadığı için hemen tüm maddelerin tartışmaları üzerinde zihni ve duygusal bir gölge üretmiş, bu durum da uzlaşmanın önünde önemli bir psikolojik engel oluşturmuştur.

Katılımcı demokrasinin süreç içinde belirgin ve güçlü bir biçimde uygulanmamasının önemli sonuçlarından birinin de, Komisyon içinde ortaya çıkan uzlaşmama sorununun aşılabilmesi olduğu söylenebilir. Çalışmalarını katılımcı demokrasiye açmış bir Komisyon'un, uzlaşmama sorununu aşma olasılığının da yüksek olacağını söylemek hatalı olmayacaktır.

Şeffaflık Önerileri

Gerek önümüzdeki anayasa hazırlama gerekse de ulusal ve yerel karar alma süreçlerinin çok daha şeffaf olması için:

- Karar alma süreçlerine ilişkin ilkeler, kurallar ve prosedürler kamuoyuyla paylaşılmalı ve bu bilgiler kurumların internet sitesinde yer almalıdır.
- Yurttaşların yasama çalışmalarını takip edebilmesi ve yeni yasaların, politikaların, yönetmeliklerin hazırlık ve müzakere çalışmalarını izleyebilmesi için karar vericiler çalışmalarına ve

sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi düzenli olarak internet sitelerinden kamuoyuna duyurmalı; Facebook ve Twitter gibi sosyal medya araçları aracılığıyla da bu bilgiyi yaygınlaştırmalıdır.

- Karar vericilerin politika üretme süreçlerinde basınla paylaştığı bilgiler ve toplantı gündemleri kurumların internet sitelerinden paylaşılmalı ve 'Haber Listesi Aboneliği' hizmeti uygulanmalıdır.
- Karar alma süreci boyunca kimlerin yazılı, kimlerin sözlü görüş verdiği bilgisi; görüş alınan kurumların listesi; çalışmalara destek veren teknik ekip ve akademisyenlerin isimleri ve iş tanımları kurumların internet sitelerinden paylaşılmalıdır.
- Tüm yurttaşların sürece ilişkin bilgiye erişimi sağlanmalı ve paylaşılan bilgiler kolay anlaşılabilir olmalıdır. İnternete erişim imkanı olmayanlar, eğitim seviyesi düşük gruplar ve engellilerin karar alma süreçlerine ilişkin bilgiye ulaşabilmesi için ücretsiz telefon hatları, kolay anlaşılabilir bilgilendirici el kitapları, televizyon ve radyo programları gibi alternatif araçlar geliştirilmelidir.

Katılım Önerileri

Gerek önümüzdeki anayasa hazırlama gerekse de ulusal ve yerel karar alma süreçlerinin çok daha katılımcı olması için:

- Karar vericiler, yurttaşları sürece katılmaları ve görüş vermeleri için cesaretlendirmeli; üretilecek politikaların yaşamlarını nasıl etkileyeceği, neler değiştireceği hakkında kapsamlı ve yaygın bir bilgilendirme çalışması yapılmalıdır.
- Karar vericiler ve kurumlar, kolay anlaşılabilir bilgilendirici el kitapları⁴, kamu spotları, radyo programları gibi araçlar kullanarak; yurttaşları hangi yollar aracılığıyla nasıl görüş verebileceklerine ilişkin eğitmelidir.
- Görüş alma toplantıları düzenlenmeli ve yazılı, sözlü görüş verme gibi yurttaşların katılımını sağlayacak resmi mekanizmalar üretilmelidir.
- Karar vericiler, yurttaşların sürece dahil edileceği bir planlama yapmalı ve bu planı kamuoyuyla paylaşmalıdır.
- Karar vericiler, kurumların internet siteleri, sosyal medya araçları ve

⁴ Örneğin, sivil toplum örgütlerinin TBMM'de kanun yapım ve denetim süreci hakkında bilgilendirerek katılımlarını sağlamak amacıyla Yasama Derneği tarafından Sivil Toplum İçin Yasama Sürecine Katılım El Kitabı hazırlanmıştır.

Katılımcı demokrasinin süreç içinde belirgin ve güçlü bir biçimde uygulanmamasının önemli sonuçlarından birinin de, Komisyon içinde ortaya çıkan uzlaşmama sorununun aşılabilmesi olduğu söylenebilir.

- basın aracılığıyla kamuoyunu çalışmalarını hakkında sık sık bilgilendirmelidir.
- Görüş alma süreci boyunca çoğulculuğun sağlanması için bilinçli bir çaba harcanmalı, görüş verenlerin listesi ve süreç boyunca gelen görüşler kurumların internet sitelerinde yayınlanmalıdır.
- İnternete erişim imkanı olmayanların, eğitim seviyesi düşük grupların ve engellilerin görüşlerini verebilmeleri için onların koşullarına uygun çeşitlilikte araçlar geliştirilmeli, yazılı görüş ve sözlü görüşler için yönlendirici el kitapları, broşürler hazırlanmalıdır.
- Sokaktaki insanın görüşlerini alabilmek için sokak röportajları gibi yöntemler geliştirilmeli ve örgütsüz bireyler için mahalli toplantılar(Town Hall Meeting) düzenlenmelidir.
- Karar vericiler, var olan yasaların yurttaş ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini özgürce, herhangi bir cezai takibe uğramayacaklarının (hakaret gibi durumlar dışında) güvencesi altında verebilmelerini sağlayacak ortamlar oluşturmalıdır.
- Yurttaşlar ve sivil toplumun sürece hazırlık yapabilmeleri için onlara Avrupa Komisyonu'nun asgari standartları⁵ doğrultusunda en az 8 haftalık bir süre verilmelidir.
- Karar vericiler tüm görüş alma süreçlerinin sonunda bütün görüş verenlere açık ve anlaşılır gerekçelerle, belirlenen sürede ve sistematik olarak yazılı bir yanıt vermelidir.

Özellikle önümüzdeki anayasa yapım sürecinin şeffaf ve katılımcı olması için:

- Anayasa sürecinde görüş verenlerin görüş alma sürecine güvenlerinin inşası için, anayasa sürecini kapsayacak bir geri bildirim raporu hazırlanmalı, bilgilerin nasıl analiz edildiği, görüşlerin müzakerelerde nasıl kullanıldığı ve hangi görüşlerin taslakta yer aldığına ilişkin bilgiler kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- Komisyon çalışmaları kapsamında ortaya çıkacak taslak metin ve siyasi partilerin taslak anayasa metinleri internet sitesinde yayınlanmalı ve medya organları aracılığıyla yaygınlaştırılmalıdır.
- Ortaya çıkacak taslak metin hakkında kamuoyu bilgilendirilmeli, taslağın neleri içerdiği ve bunların yurttaşların yaşamlarını nasıl değiştireceğine ilişkin kapsamlı ve yaygın bir bilgilendirme kampanyası yapılmalıdır.
- Her ilde, hazırlanan taslakların neleri içerdiğini ve şu an yürürlükte olan anayasayla arasındaki farklılıkların neler olduğunun yurttaşlara anlatılacağı toplantılar yapılmalıdır. Bu toplantılar ayrıca yurttaşların taslaklara ilişkin görüş vermelerini sağlayacak bir fırsat olarak değerlendirilmeli; basın organlarında yayınlanmalı ve yurttaşların görüşlerine ilişkin bir rapor hazırlanmalıdır. Toplumun tüm kesimlerinin katılımını sağlamak için ciddi çaba harcanmalı; dezavantajlı grupların, kadınların, engellilerin, eğitim seviyesi düşük grupların görüşlerini vermelerini sağlayacak araçlar geliştirilmeli, ortamlar oluşturulmalıdır.

⁵ Commission of the European Communities, Towards a Reinforced Culture of Consultation and Dialogue-General Principles and Minimum Standards for Consultation of Interested Parties, 2002.

Siyasi Sürecin İzlenmesi

Genel Bakış

Siyasi sürecin izlenmesi, yurttaşlar veya sivil toplum örgütlerinin hükümet yetkililerinin çalışmalarına ilişkin izleme ve raporlama çalışmaları yaparak, yetkililerin hesap verebilir olmasını sağlamasıdır.⁶ Siyasi sürecin izlenmesi, dünya çapında politika üretme süreçlerinde demokratik uygulamaları derinleştirmek; katılım kültürünü, denetim ve hükümetin hesap verebilirliğini aşılacak üzerine çalışan gruplar tarafından artan sıklıkla kullanılmaktadır.

İzleme Metodolojisi

Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarını izlerken Denge ve Denetleme İzleme Grubu, siyasi sürecin izlenmesinin iyi uygulamaları doğrultusunda aşağıda belirtilen çalışmaları gerçekleştirmiştir:

Ölçütlerin Belirlenmesi

İzleme raporunun bu bölümünde yer alan çerçeve, yine bu raporda ortaya konulan iyi yönetim ilkeleri ve şeffaflık iyi uygulamalarının uluslararası kabul gören ortak unsurları göz önünde bulundurularak ve farklı ülkelerde katılım ve görüş alma sürecindeki uluslararası düzeyde kabul gören iyi uygulamalardan yararlanılarak oluşturuldu.

Denge ve Denetleme İzleme Grubu, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarında şeffaflık ve katılım uluslararası iyi uygulamalarının ne ölçüde işletildiğini ortaya koyabilmek için 21 kaynaktan yararlanmıştır. Birleşmiş Milletler, Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), Avrupa Konseyi, Dünya Bankası, Açık Yönetim Ortaklığı, Uluslararası İlişkiler İçin Ulusal Demokratik Enstitü (NDI), Uluslararası Demokrasi ve Seçim Yardımı Enstitüsü (IDEA), CIVICUS, Uluslararası Şeffaflık Örgütü (Transparency International - TI) ve Uluslararası Parlamenterler Birliği (IPU) gibi bir çok uluslararası kurum ve girişim, iyi yönetimle ilgili bir takım ilkeler ve iyi uygulamaların yaşama geçirilmesini teşvik etmek üzere çalışmalar yapmaktadır.

Veri Toplanması ve Analizi

Denge ve Denetleme İzleme Grubu, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarını değerlendirmek üzere yeni anayasa çalışmalarının başladığı Ağustos 2011 ile Mayıs 2013 tarihleri arasında veri toplama çalışması yaptı. Toplanan veriler, İzleme Grubu üyeleri tarafından düzenlenip; analiz edildi. İzleme çalışmaları süresince İzleme Grubu üyeleri periyodik aralıklarla bir araya gelerek toplanan verileri değerlendirdi.

⁶ Kourtney Pompe ve Lacey Kohlmoos, Political Process Monitoring: Activist Tools & Techniques, National Democratic Institute, 2010, syf. xii

İzleme çalışmaları iki ana kaynak üzerinden yürütüldü ve değerlendirildi;

- **Yazılı Basın:** Anayasa yapım süreci boyunca Komisyon üyeleri ve TBMM Başkanı'nın sürece ilişkin basınla yaptığı açıklamalar takip edilerek; arşivlendi. Komisyon çalışmalarının kapalı olarak gerçekleştirilmesi, tutanakların kamuoyuna açıklanmaması ve Komisyon çalışmalarına ilişkin en güncel bilginin basınla paylaşılmasından dolayı izleme çalışmaları, yazılı basın takip edilerek yapılmıştır. Çalışmalar kapsamında 50 yi aşkın ulusal haber kaynağından yayınlanan 300 den fazla haber izlendi ve değerlendirildi.⁷
- **TBMM Yeni Anayasa Sitesi:** Basın aracılığıyla bilgi paylaşımının yanı sıra Anayasa Uzlaşma Komisyonu, Türkiye Büyük Millet Meclisi Yeni Anayasa internet sitesini kurdu ve süreç hakkında bilgiler paylaştı.

İzleme Grubu, düzenli olarak süreçte görüş veren bir çok sivil toplum örgütüyle görüşüp; katıldıkları görüş alma sürecine ilişkin düşüncelerini aldı. Bunun yanı sıra, izleme Grubu, düzenli olarak Anayasa Uzlaşma Komisyonu üyeleri ve uzmanları ile görüşmeler yapıp; Komisyon çalışmaları hakkında bilgi edindi. Ancak bunların bir kısmının yayınlanmama koşuluyla (off the record) yapılmış, bir kısmının da kayıtlı, resmi görüşmeler olmamasından dolayı bu görüşmelerden edinilen bilgiler, bu rapora yansıtılmamıştır.

Ayrıca, 18 Ekim 2012 tarihinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu üyelerine, Komisyon'un süreçte şeffaflığı sağlamak amacıyla geliştirdiği mekanizmaların neler olduğunu Komisyon'dan öğrenmek, Komisyon görüşlerini izleme raporuna yansıtmak ve kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla Denge ve Denetleme İzleme Grubu tarafından aşağıdaki sorular gönderildi.

1. Anayasa Uzlaşma Komisyonu olarak, bugüne kadar hangi maddeleri görüştünüz?
Bu maddeler içinde hangileri üzerinde uzlaştınız, hangilerinde uzlaşma sağlanmadı?
Şu anda hangi maddeler üzerinde görüşüyorsunuz?
2. Anayasa Uzlaşma Komisyonu olarak uzlaşmadığınız maddeler üzerindeki müzakereler nasıl yürütülecek?
3. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun belirlediği Çalışma Esasları Madde 11 Çalışma Süresi ve aşamalarında İkinci Aşamada belirlenen öngörülen ilkeler nelerdir, bu ilkeler kamuoyuyla paylaşılacak mıdır?
4. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun bugüne kadar yürüttüğü çalışmalar hakkında kamuoyunu bilgilendirme için yapılan çalışmalar nelerdir?
5. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun önümüzdeki dönem için çalışma takvimi nedir? İlk taslağın kamuoyuyla ne zaman ve hangi araçlar/kanallar aracılığıyla paylaşılması öngörülmektedir?
6. Sivil anayasa yapım sürecinde yurttaşlar, sivil toplum örgütleri, çeşitli kurum ve kuruluşların anayasaya görüş verdikleri bir süreç yaşandı. Görüş alma sürecinde verilen görüşlerde;

⁷ İzleme çalışmaları için kullanılan, yazılı basında çıkmış haberlerin listesi için EK 2'ye bakınız.

- Ortak olan noktalar nelerdir?
 - Görüşlerin analiz edilmesinde hangi yol ve yöntemler kullanılmıştır?
 - Verilen görüşler müzakere sürecinde nasıl kullanılmıştır?
7. Anayasa'nın ilk taslak metni kamuoyu görüşüne açılacak mıdır? Bu süreç için öngörülen süre nedir? Görüş almak için hangi yöntemler kullanılması öngörülmektedir?
 8. TBMM'den geçecek anayasa taslağının referanduma taşınıp taşınmayacağına ilişkin Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na üye veren siyasi partilerin görüşleri nelerdir?

Denge ve Denetleme İzleme Grubu üyeleri; yukarıdaki soruların hangi sebeple Komisyon'a yöneltildiğini açıklamak ve Komisyon'un bu sorulara yanıt vermesinin önemini anlatmak amacıyla her siyasi partinin Komisyon üyelerinden en az biriyle görüşmeler yaptı. İzleme Grubu üyeleri, Komisyon üyelerinin önerileri üzerine TBMM Başkanlığı'na da aynı soruları gönderdi. Yapılan çalışmalar sonucunda 21 Kasım itibarıyla Komisyon'dan edinilen bilgiye göre İzleme Grubu'nun gönderdiği sorulardan bütün Komisyon üyeleri haberdar olmuştur. Ancak bu sorulara ilişkin Komisyon'dan herhangi bir yanıt gelmemiştir.

Öneriler ve Sonuç

Denge ve Denetleme İzleme Grubu üyeleri 5 Mart 2013 tarihinde bir araya gelerek toplanan verileri değerlendirdi, tartıştı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun süreç boyunca yaptığı çalışmaları uluslararası şeffaflık ve katılım iyi uygulamaları çerçevesinde değerlendirdi. Bunun yanı sıra, devam etmekte olan anayasa süreci ve önümüzdeki karar alma süreçlerine yönelik öneriler geliştirdi. Süreç boyunca yapılan iyi uygulamaların nasıl devam ettirilebileceği ve eksik olan uygulamaların nasıl giderilebileceğine ilişkin öneriler oluşturuldu.

Şeffaflık ve Katılım İyi Uygulamaları

İyi Yönetişim

Dünya çapındaki ülkeler istikrar, eşitlik ve adalet için iyi yönetişimin yüksek standartlarına ulaşmaya çalışmaktadır. Birleşmiş Milletler'in iyi yönetişim için belirlediği dokuz ilkeden ikisi, şeffaflık ve katılımcılık, diğer ilkeler için de önkoşul olarak kabul edilmektedir.⁸

Türkiye'nin de üyesi olduğu Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD)'nin yaptığı iyi yönetişim tanımı ise, yönetim sistemlerinde otoritenin nasıl dağıtıldığı ve bu otoritenin nasıl hesap verebilir kılındığını içermektedir. Şeffaflık, yönetişimin içinde kritik öneme sahip ilke olarak ön plana çıkar ve kısaca yönetimin faaliyetlerine ilişkin güvenilir, konuyla ilişkili bilginin zamanında kamuoyuna sunulması olarak tanımlanabilir.⁹ OECD aynı zamanda yurttaş katılımının, daha iyi bir kamu politikası, hükümete daha çok güvenin sağlanması ve daha güçlü bir demokrasi için bir anahtar olduğunu savunmaktadır. Bilgilendirme, görüş alma ve aktif katılım, yurttaşlara hükümet politikalarını öğrenme, kendi görüşlerini paylaşma ve karar alma sürecine katkı verme imkanı sağlar. Bütün bunlar üretilen politikaların daha çok kabul görmesine, hükümetin meşruiyetinin artırılmasına ve daha güçlü bir demokrasiye katkıda bulunur.¹⁰

Birleşmiş Milletler İyi Yönetişim İlkeleri

Şeffaflık

Karar alma süreçleri, kurumlar ve bilgiye, alınan kararlardan etkileneceklerin erişiminin sağlanması ve yeterli bilginin kamuoyu tarafından ulaşılır, anlaşılır ve izlenebilir olmasıdır.

Katılımcılık

Bütün erkek ve kadınlar, bireysel olarak veya amaçlarını temsil eden kurumlar aracılığıyla karar alma süreçlerinde söz sahibi olmalıdır.

Uzlaşma Temelli Olmak

Farklı görüşlere, çıkarılara sahip gruplar, politikalar ve prosedürler üzerinde bir uzlaşmaya varmalıdır.

Stratejik Vizyon

Liderler ve kamuoyu, iyi yönetişim ve insan gelişimi üzerine geniş ve uzun zamanlı bir perspektife sahiptir.

Açık Yönetim Ortaklığı

Eylül 2011'de Amerika Birleşik Devletleri, Birleşik Krallık, Brezilya, Endonezya, Filipinler, Güney Afrika, Meksika ve Norveç'in öncülüğünde, şeffaflığın teşvik edilmesi, vatandaşların güçlendirilmesi, yolsuzlukla mücadele ve yönetimi güçlendirmek için teknolojiye erişimi arttırmayı hedefleyen bir girişim olan Açık Yönetim Ortaklığı (Open Government Partnership) oluştu. Açık Yönetim Ortaklığı girişimine üye olan 53 ülke,

- hükümet faaliyetleriyle ilgili bilgi paylaşımını arttırmak;
- vatandaş katılımını desteklemek;
- yönetimde açıklık ve hesap verebilirlik için teknolojiye erişimi arttırmak ve
- yönetimde çalışma etiğinin en yüksek standartlarını uygulamak için "Açık Yönetim Bildirisi"¹¹ ne bağlı kalacağını bildirdi.

Türkiye, Eylül 2011'den itibaren Açık Yönetişim Ortaklığı'nın parçasıdır.¹²

Yanıt Verebilirlik

Kurumlar, tüm paydaşların çıkarlarını koruyacak şekilde süreçleri yürütür.

Etkinlik ve Verimlilik

Kurumlar ve karar alma süreçlerinin ürettiği sonuçlar, ihtiyacı karşılar ve kaynaklardan en iyi şekilde yararlanır.

Hesap Verebilirlik

Karar vericiler, özel sektör ve sivil toplum, diğer kesimlere ve kamuoyuna karşı sorumludur.

Eşitlikçi ve Kapsayıcı Olmak

Bütün erkek ve kadınların refahlarını geliştirme ve koruma fırsatları vardır.

Hukukun Üstünlüğünü Takip Etme

Yasal çerçeveler adil ve tarafsız olacak şekilde oluşturulur,

8 Sophie van Bijsterveld, Transparency In the European Union: A Crucial Link In Shaping the New Social Contract Between the Citizen and the EU, syf. 15

9 Seiichi Kondo, Fostering Dialogue to Strengthen Good Governance, 2002, syf. 7

10 Marc Gramberger, Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making, 2001, syf. 18

11 Open Government Partnership Declaration. Deklarasyonun orijinal metni için: <http://www.opengovpartnership.org/open-government-declaration>

12 Türkiye'nin "Açık Yönetim Ortaklığı"na katılmayı kabul ettiğine ilişkin imzaladığı belge için: <http://www.opengovpartnership.org/countries/turkey>

Şeffaflık Tanımı ve İyi Uygulamalar

Şeffaflığın ne olduğu hakkında bir çok tanım yapılırken; genel olarak "karar alma süreçleri, kurumlar ve bilgiler açık ve görünür olduğunda; alınan kararlardan etkileneceklerin bilgiye erişiminin sağlandığında ve yeterli bilginin kamuoyu tarafından ulaşılabilir, anlaşılır ve izlenebilir olması durumunda yönetim şeffaftır" tanımı yapılabilir. Bu izleme çalışmalarında yararlanılan bütün kaynakların¹³ neredeyse hepsinde şeffaflığa ilişkin dört iyi uygulama ön plana çıkmakta. Denge ve Denetleme İzleme Grubu bu dört iyi uygulama çerçevesinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarını değerlendirmiştir.

1. Karar vericiler, karar alma süreci için belirlenen ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyu ile paylaşır ve bu prosedürleri süreç boyunca uygular.

Karar alma süreci için belirlenmiş ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyuna açıklanmasıyla karar vericiler, kamuoyunun süreçten beklentilerinin ortaya koyulmasını ve yurttaşların sürecin hangi birimde nasıl ilerlediğini anlamalarını kolaylaştırır. Kamuoyunun beklentilerinin ortaya koyulması, anayasa yazımı veya yıllardır sürmekte olan bir tartışmanın, çatışmanın çözümlü gibi zorlayıcı veya tartışmalı konuları ele alan süreçlerde özellikle çok önemlidir.

Kurallar ve prosedürlerin açıklanması aynı zamanda yurttaşların sürecin adil bir şekilde yürütüldüğüne dair güveninin inşa edilmesini ve alınan kararların meşrulaşmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu bilgilerle yurttaşlar, kurallar ve prosedürlerin ne şekilde uygulandığına ilişkin karar vericilerin hesap verebilir olmasını sağlamaktadır.

2. Karar vericiler, çalışmalarına ve sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi ve takvimlerini zamanında ve düzenli olarak kamuoyu ile paylaşır.

Karar alma sürecinde gelişmelerin kamuoyu ile paylaşılması kamuoyunun sürece olan güveninin oluşmasını sağlar. Müzakere süreçleri uzun ve zor olduğu zaman ilerleme raporları sayesinde kamuoyunda endişe, gerginlik ve güven kaybı oluşması engellenir. Sürecin nasıl ilerlediğinin bilinmesi aynı zamanda yurttaşların ihtiyaçlarını ve kaygılarını süreç boyunca aktif bir şekilde dile getirebilmelerini sağlar.

¹³ Good Governance and Sustainable Human Development, United Nations Development Programme, 1994; Open Government Declaration, Open Government Partnership, 2012; Public Sector Transparency and Accountability: Making It Happen, Organization for Economic Co-Operation and Development (OECD); Open Government Declaration, Open Government Partnership, 2012; V.K. Parigi, Dr. P. Geeta, Rameesh Kailasam, 2004, Ushering in Transparency for Good Governance, Center for Good Governance Working Paper, 2004, Hyderabad; John Graham, Bruce Amos and Tim Plumptre, 2003, Principles for Good Governance in the 21st Century, Institute on Governance, Policy Brief No.15, Ottawa; Freidl Weiss, Silke Steiner, 2006, Transparency as and Element of Good Governance in the Practice of the EU and the WTO: Overview and Comparison, Fordham International Law Journal, Vol.30, Issue 5, Article 8; Seiichi Kondo, Deputy Secretary General of the OECD, Opening Remarks at OECD/OAS Forum on Ensuring Accountability and Transparency in the Public Sector, 5-6 December 2001, Brazil; Ann M. Florini, 1999, Does the Invisible Hand Need A Transparent Glove? The Politics of Transparency, Paper for the Annual World Bank Conference on Development Economics, Washington D.C.; New Public Sector Transparency Board and Public Data Transparency Principles, United Kingdom

3. Karar vericiler, süreç boyunca hangi birey, kurum ve örgütlerden görüş alındığı hakkında kamuoyuna güvenilir bilgi aktarır.

Karar vericilerin, süreç boyunca hangi birey, kurum ve örgütlerden görüş aldığı bilgisini kamuoyuyla paylaşmaları; toplumun farklılık gösteren kesimlerinin görüşlerinin alındığını, dengeli ve kapsayıcı bir şekilde bilgilendirilerek karar verildiğini gösterir. Bununla birlikte, yurttaşların karar vericileri geniş ve kapsamlı bir danışma süreci gerçekleştirme konusunda sorumlu tutmaları sağlanır. Bu yaklaşım ayrıca sadece çoğunluğu değil çoğulculuğu esas alan yasaların yürürlüğe geçmesine katkı sağlar.

4. Karar vericiler, tüm yurttaşların bilgiye ulaşabilmesini sağlar.

Demokratik hükümetler insanların ve bütün yurttaşların çıkarları doğrultusunda hizmet eder. Okuma, yazma, konuşma, görme veya duyma becerisi; gazetelere erişebilme, televizyon izleyebilme veya internette arama yapabilecek mali kaynağı ne olursa olsun kamuoyunun bilgiye erişimi sağlanması gerekir. Bütün karar alma süreçlerinde bu erişimin garanti altına alınması yetkililerin sorumluluğudur.

Karar verme süreçlerinde yetkili kişiler ve organlar bazı nedenlerden dolayı kamuoyu ile paylaşacağı bilginin sınırlarını çizer, hangi bilgiyi ne ölçüde kamuoyu ile paylaşacağını belirler. Bu gibi durumlarda, yine şeffaflık ilkesi gereği, hangi bilginin ne ölçüde paylaşılacağını kamuoyuna açıklanması gerektiği gibi, aktarılmayacak olan bilginin hangi nedenlerden dolayı kamuoyuna yansıtılmayacağı da genel geçer değil, anlamlı nedenlere dayandırılarak gerekçelendirilmelidir.

Karar alma süreçleri, kurumlar ve bilgiler açık ve görünür olduğunda; alınan kararlardan etkileneceklerin bilgiye erişimi sağlandığında ve yeterli bilginin kamuoyu tarafından ulaşılabilir, anlaşılır ve izlenebilir olması durumunda yönetim şeffaftır.

Katılım Tanımı ve İyi Uygulamalar

Yurttaş katılımı, halkın kendi yaşamlarını ve toplumu doğrudan etkileyen kamu politikalarını yönlendirmek üzere dahil olduğu bir süreçtir. Yurttaş katılımı süreci, kurumsal bir çerçeve içinde yer alabilir ya da sivil toplum veya karar vericiler tarafından düzenlenebilir¹⁴. Katılım tanımı yapılırken “yurttaşlardan görüş alma” ve “yurttaşların aktif katılımı” arasında bir fark vardır. Hükümet yurttaşlara politika oluşturma konusunda sorup; onların geri bildirimini aldığına buna görüş alma denir. Görüş alma süreçlerinde genelde tek taraflı bir iletişim vardır. Karar vericiler ve yurttaşlar arasında süreç boyunca devam edecek karşılıklı etkileşimin sağlanmasına ve hatta son dönemde sıkça karşımıza çıktığı gibi yurttaşların politikaların oluşması ve yasal çerçevenin hazırlanmasında aktif bir şekilde yer almalarına “aktif katılım” denir. Aktif katılım sürecinde genelde iki taraflı bir iletişim vardır. Anayasa Uzlaşma Komisyonu’nun yürüttüğü süreç, yurttaşlardan görüş alma süreci olduğu için bu raporda aktif katılımın iyi uygulamaları veya gereklilikleri değerlendirilmemiştir.

Bu izleme çalışmalarında yararlanılan bütün kaynakların¹⁵ neredeyse hepsinde katılıma ilişkin altı iyi uygulama ön plana çıkmakta. Denge ve Denetleme İzleme Grubu bu altı iyi uygulama çerçevesinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu’nun çalışmalarını değerlendirmiştir.

1 **Görüş alma süreci başlamadan önce, karar vericiler yurttaşları bilgilendirir.**

Yurttaşlar ya da sivil toplum örgütlerinin politika üretme sürecinde etkin bir şekilde görüş verebilmeleri için, üretilecek olan politikalar hakkında bilgi sahibi olmaları, eğer görüş istenilen konu çok teknik bir alansa özellikle yurttaşları bilgilendirmek ve eğitmek için karar vericilerin çaba sarf etmesi beklenir. Özellikle anayasa gibi tüm yurttaşları doğrudan ilgilendiren toplumsal sözleşme niteliğindeki üst yasal metinlerde, anayasanın neleri içereceği ve bunların yurttaşların yaşamlarını nasıl değiştireceğine ilişkin kolay anlaşılabilir, yaygın bir bilgilendirme kampanyasına gereksinim vardır. Bu tür bir girişim olmaksızın yurttaşların görüş verme sürecine etkin bir şekilde katılmaları mümkün değildir. Yazılı görüşlerin nasıl hazırlanabileceğine ve görüş alma toplantılarının nasıl yapılandırıldığına, nasıl hazırlanabileceğine ilişkin yönlendirici el kitapları da süreci kolaylaştırıcı rol oynar.

14 Encyclopedic Dictionary of Public Administration, University of Montreal, Canada. www.dictionnaire.enap.ca

15 Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation in Policy-Making, Marc Graemberger, OECD, 2001; Good Governance and Sustainable Human Development, United Nations Development Programme, 1994; Towards a Reinforced Culture of Consultation and Dialogue-General Principles and Minimum Standards for Consultation of Interested Parties, Commission of the European Communities, 2002 ; International Association for Public Participation, IAP2 Core Values of Public Participation; Brandt Michelle, Cottrell Jill, Ghai Yash and Regan Anthony, Constitution-making and Reform, Options for the Process (Switzerland:Interpeace Publication, November 2011)

UK Cabinet Office Better Regulation Executive, Code of Practice on Consultation, 2004; European Institute for Public Participation, Public Participation in Europe, An International Perspective, 2009

2 **Görüş alma süreci başlamadan önce, karar vericiler sürecine ilişkin planlama ve bu planı kamuoyuyla paylaşır.**

Görüş alma sürecinin sonucunda ulaşılmaması hedeflenen amaç başta olmak üzere, hangi aşamada hangi çalışmaların yapılacağı, çalışma takvimi, tarafların uyması beklenen ilkeler, görev alacak uzmanlar, personel, bütçe de dahil olmak üzere bir planın çıkarılması ve bu planın kamuoyu ile paylaşılması sürecin karar vericiler tarafından ne kadar ciddiye alındığının bir göstergesidir. Bu aynı zamanda görüş verecek olanların hangi aşamada ne tür çalışmaların yapılacağına da önceden haberinin olmasına yol açar.

3 **Karar vericiler, görüş alma sürecinin şeffaf olmasını sağlar.**

Şeffaflık, demokratik yönetişimin en önemli ilkelerinden biridir. Görüş alma sürecinde şeffaflık ilkesine bağlı kalınması, hem sürece olan güveni artırır hem de daha sonra yürütülecek olan süreçlere katılımı özendirir. Görüş alma sürecinde şeffaflık ilkesinin yerine getirilmesi için;

- Görüş alma sürecinde hangi mekanizma ve yöntemlerin kullanılacağı,
- Kimlerin görüşlerinin neden alınacağı,
- Alınan görüşlerin neler olduğu,
- Toplantıların hangi zamanda nerede gerçekleştirileceği,
- Toplantılara karar verici ve görüş veren tarafından kimlerin katıldığı kamuoyu ile paylaşılmalı.

4 **Karar vericiler, görüş alma sürecinin kapsayıcı ve erişebilir olmasını sağlar.**

Görüş alma süreci ve katılım, verilen kararlardan etkilenenlerin karar verme süreçlerinin parçası olma hakkına sahip oldukları düşüncesinden kaynaklanır. Dolayısıyla herhangi bir politikadan doğrudan etkilenen kişilerin ve grupların görüş alma sürecine katılması için görüş alanlar çaba sarf etmeli. Dezavantajlı grupların, kadınların, engellilerin, eğitim seviyesi düşük grupların görüşlerini vermelerini sağlayacak araçlar geliştirilmeli, ortamlar oluşturulmalı. Yani karar vericiler sürece katılacak paydaşları belirleyebilmeli, paydaşların yapısını anlayabilmeli ve sürecin kapsayıcı olmasının sağlanması için çeşitli yöntemler aracılığıyla (paydaş haritalarının çıkarılması gibi) mümkün olan en çoğulcu profil çıkarılmalı.

Yurttaş katılımı, halkın kendi yaşamlarını ve toplumu doğrudan etkileyen kamu politikalarını yönlendirmek üzere dahil olduğu bir süreçtir. Yurttaş katılımı süreci, kurumsal bir çerçeve içinde yer alabilir ya da sivil toplum veya karar vericiler tarafından düzenlenebilir.

5 **Karar vericiler, yurttaşların görüş alma sürecine katılmaları ve hazırlık yapmaları için onlara yeterli zaman verir.**

Yurttaşların ve sivil toplum örgütlerinin yeterince hazırlanabilmelerine ve anlamlı görüş hazırlamalarına destek olmak için yeterince zaman tanınmalı. Bu uygulamada, karar vericilerin akılda tutması gereken, örgütlerin karar vericilerle karşılaştırıldığında daha kısıtlı bütçe, insan kaynağı ile çalıştığı ve bilgiye erişiminin daha kısıtlı olduğudur. Ayrıca örgütlerin doğası gereği hazırlanan görüşlerin örgütlerin içindeki farklı kurullarda tartışılması ve onaylanması gerekebilir. Dolayısıyla tüm bu etkenler göz önünde bulundurularak, yeterince zaman verilmeli.

6 **Karar vericiler, görüş alma sürecinin sonunda görüş verenlere geri bildirimde bulunur.**

Görüş alma süreçlerinde en büyük sıkıntılardan birisi, karar vericilerin zaman zaman yasak savma tutumu ile görüş alma süreçlerini kendi karar ve politikaları için meşruiyet zemini oluşturma için kullanma niyetidir. Tüm iyi uygulamalar bunun önüne geçmeyi amaçlasa da geri bildirimde bulunma uygulaması belki de tümünün arasında buna çare olabilecek uygulama olarak öne çıkmakta. Karar vericiler tarafından zaman kaybı olarak nitelendiğinden geri bildirimde bulunma genelde gereksiz bir iş yükü olarak görülmekte ancak bu, görüş verenlerin önerilerinin ciddiye alındığının ve politikaları etkileyebildiğini gösteren bir uygulamadır. Geri bildirim uygulaması doğrultusunda, önerilerin kimler tarafından nasıl analiz edildiği ve hangi önerilerin nasıl kullanıldığı, hangi önerilerin neden kullanılmadığına ilişkin bir rapor hazırlanmalıdır.

Yeni Anayasa Sürecinde Şeffaflık

Bu bölümde Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmaları her bir şeffaflık iyi uygulaması ölçüt alınarak değerlendirilmektedir. İyi uygulamaların, etkin bir şekilde işletildiği ve geliştirilmesi gereken alanlar değerlendirme başlığı altında belirtilmiştir.

Değerlendirme

1

Karar vericiler, karar alma süreci için belirlenen ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyu ile paylaşır ve bu prosedürleri süreç boyunca uygular.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun, yeni anayasa sürecine ilişkin belirlenen ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyuyla TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla paylaştığı ve süreç boyunca bunların çoğunu uyguladığı görülmektedir. Ancak teknik heyetler ve alt komisyonlarda kimlerin yer aldığı, bu isimlerin iş tanımları kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Ayrıca Komisyon'un, Çalışma Usul ve Esasları'ndan üç maddeyi uygulamakta yetersiz kaldığı görülmektedir. Madde 10'da belirtilen "... Komisyon, bu kapsamda Başkanı marifetiyle toplantı bitiminde uygun göreceği içerikte açıklamada bulunur ..." ibaresinin aksine süreç ilerledikçe farklı Komisyon üyeleri tarafından farklı açıklamalar yapılmıştır. Bu da kamuoyunda kafa karışıklığına yol açmıştır. Madde 11'de belirtildiği şekilde Komisyon'un birinci aşamada yapması gereken değerlendirme kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Birinci aşamanın değerlendirmesi ve ikinci aşamanın ilkeleri belirlendiyse bile bu bilgiler kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar

Ekim 2011'de TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in yaptığı basın açıklamasıyla kamuoyundaki yeni anayasa beklentilerini karşılamak ve azami katılımı yeni anayasayı hazırlamak amacıyla TBMM'de grubu bulunan her partiden eşit sayıda üyenin yer alacağı bir uzlaşma komisyonu kurulacağı ve üçer üye belirlemeleri için partilere yazı gönderildiği bilgisi kamuoyuyla paylaşmıştır.

Geliştirilmesi Gereken Alanlar

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
<p>4 – 10 Ekim 2011 tarihleri arasında her parti uzlaşma komisyonunda yer alacak üyelerinin isimlerini basın aracılığıyla kamuoyuna açıklanmıştır. Komisyonun kurulmasıyla birlikte üyelerin isimleri TBMM Yeni Anayasa internet sitesine eklenmiştir.</p>	
<p>Anayasa Uzlaşma Komisyonu ilk toplantısını 19 Ekim 2011 tarihinde basın mensuplarının katılımıyla gerçekleştirmiştir. Yapılan toplantıda çalışma usul ve esasları belirlemek üzere AK Parti'den Ahmet İyimaya, CHP'den Atilla Kart, MHP'den Oktay Öztürk ve BDP'den Ayla Akat'ın yer aldığı bir alt komisyon kurulmasına karar verildiği açıklanmıştır. Toplantı tutanakları ilerleyen günlerde TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.</p>	
<p>TBMM Başkanı Cemil Çiçek, 3 Kasım 2011 tarihinde medya kuruluşlarının genel yayın yönetmenleri ile anayasa süreciyle ilgili bilgilendirici bir toplantı yaptı. Toplantıda Çiçek:</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Komisyon'un amacını;▪ Komisyon'un Çalışma Usul ve Esaslarını* nasıl belirlediğini ve bu esasların neler olduğunu;▪ Yeni anayasa sürecinin birinci aşaması olan "görüş alma" sürecinin nasıl yürütüleceğini;▪ Yazılı ve görsel basından yeni anayasa yapım sürecine katkı vermeleri, halkın katılımını teşvik etmeleri ve Komisyon'un tıkanıdığı yerlerde yol gösterici olmalarını beklediklerini paylaşmıştır.	
<p>TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in 3 Kasım 2011'de medya temsilcileriyle yaptığı toplantının tutanağı ilerleyen günlerde TBMM Yeni Anayasa internet sitesine eklenmiştir. Toplantıya sadece ana akım medyanın değil, özellikle Türkiye'deki azınlık yayın organlarının da davet edildiği basın aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.</p>	

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
<p>Aynı toplantıda Çiçek, görüş alma sürecini koordine etmek üzere, beşer kişiden oluşan üç teknik heyetin kurulacağını ve Komisyon'a gelen görüşlerin bu teknik heyetler tarafından analiz edileceğini açıklamıştır.</p>	<p>Oluşturulan üç teknik heyette yer alan uzmanların isimleri kamuoyuyla paylaşılmamış; TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde de belirtilmemiştir.</p>
<p>Yine aynı toplantıda Çiçek, teknik heyetlerin analiz edeceği görüşlerin, Anayasa Uzlaşma Komisyonu üyesi milletvekillerinden oluşacak ve her partiden birer üyenin olacağı üç farklı alt komisyon tarafından değerlendirileceğini açıklamıştır. Birinci heyetin, siyasi partiler ile anayasal kuruluşları; ikinci heyetin, meslek örgütleri ve sendikaları; üçüncü heyetin ise, sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar ve cemaat temsilcilerinden gelen görüşleri inceleyecekleri kamuoyuyla paylaşılmıştır.</p>	<p>Anayasa Uzlaşma Komisyonu üyelerinden oluşan üç farklı alt komisyonda yer alan milletvekillerinin isimleri kamuoyuyla paylaşılmamış; TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde de belirtilmemiştir.</p>
<p>Medya temsilcileriyle yapılan toplantıda ayrıca Çiçek, İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Başkanlığı'ndan alınan 14 bin dernek ile ilgili olarak da sürece katılmaları için bir çağrı metni göndereceklerini kamuoyuyla paylaşmıştır.</p>	
	<p>Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun Çalışma Usul ve Esasları'nı kamuoyu ile paylaşmış olmasıyla birlikte süreç boyunca uygulamada eksiklik olduğu gözlenen maddeler:</p> <p>Madde 10 - Kapalı toplantı esası ve toplantıya katılabilecekler Bu maddede belirtilen "... Komisyon, bu kapsamda Başkanı marifetiyle toplantı bitiminde uygun göreceği içerikte açıklamada bulunur." cümlesi doğrultusunda Komisyon üyelerinin her aşamada yaptıkları toplantılarla ilgili kamuoyunun bilgilendirilmesi gerekmektedir. Ancak görüş alma sürecinde yapılan toplantıların bir çoğuna ilişkin zamanında, düzenli bilgi kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Bu madde doğrultusunda yapılan toplantıya ilişkin Komisyonca uygun görülen açıklamalar yapılması gerekmektedir. Ancak süreç boyunca farklı partileri temsil eden Komisyon üyelerinin gerek süreçle gerek Komisyon çalışmalarına ilişkin verdiği bazı demeçler, tutarsızlık göstermektedir.**</p>

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
	<p>Madde 11 - Çalışma süresi ve aşamalar Bu maddede 1. Aşamada yer alan değerlendirme kamuoyuyla paylaşılmadığı için değerlendirmenin yapılıp yapılmadığı bilinmemektedir. Aynı maddede 2. Aşama olarak yer alan İlkelerin Belirlenmesi v e Metin Oluşturma aşamasında doğrudan metin oluşturma çalışmalarına başlanmış, bu süreci şekillendirecek ilkeler belirlendiyse bile bu ilkeler kamuoyu ile paylaşılmamıştır.</p> <p>Madde 12 - Katılım İşletilen görüş alma sürecinde bu madde doğrultusunda toplumun bütün katmanlarının Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun anayasa yapım sürecine katılımı sağlanması gerekmektedir. Konuyla ilgili detaylı bilgi bu raporun "Yeni Anayasa Sürecinde Katılım" bölümünde yer almaktadır.</p>

* 16

** 17

16 Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun Çalışma Usul ve Esasları için: <https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/calismaesaslari.aspx>

17 Örneğin; Aralık 2012'de Komisyon'un AK Parti'li üyelerinden Mustafa Şentop'un, "Komisyon artık gidemiyoruz demeli. Tek seçenek bu komisyon değil, başka yollar da var. Başka komisyonlar kurulabilir." demesine karşılık CHP'li üye Rıza Türmen, "Bir parti sürecin ne zaman sona ereceğine karar vermek gibi bir hakkı olduğunu zannediyor. Keyfi bir biçimde, 'Bu süreç bu kadar, burada biter, gelecek sene fazla sürmez, önümüzdeki günlerde biter' deniyor. Öyle bir hava yaratılıyor. Nereden çıkıyor bunlar. Bunların dayandığı bir zemin ve esas yok." şeklinde bir demeç vermiştir. İlgili haberler için: <http://siyaset.milliyet.com.tr/akp-li-sentop-biz-baskanlik-sisteminden-fedakarlik-yapariz/siyaset/siyasetdetay/13.12.2012/1641093/default.htm>; <http://t24.com.tr/haber/riza-turmen-akpli-komisyon-uyelerien-tepki-gosterdi/219643>

2

Karar vericiler, çalışmalarına ve sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi ve çalışma takvimlerini zamanında ve düzenli olarak kamuoyu ile paylaşır.

TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu, süreç boyunca sık sık yaptıkları basın açıklamalarıyla kamuoyuna düzenli bir şekilde bilgi aktarmış ve şeffaf olma konusunda iradesini göstermiştir. Ancak bu bilgileri TBMM Yeni Anayasa internet sitesinden paylaşmadıkları ve basını tek araç olarak kullandıkları için; açıklamalar bütün medya organlarında yer almamış ve farklı medya organlarının farklı yorumlarla haber yaptığı görülmüştür. Bu da hem kamuoyunun bilgiye erişimine bir engel olmuş hem de kafa karışıklığına yol açmıştır. Bunun yanı sıra Komisyon'un, toplantı gündemlerine ilişkin bilgileri kamuoyuyla paylaşmamış olması kamuoyunun süreci takip edememesine yol açmıştır. Önemli ve işlevsel bir uygulama olarak 'Haber Listesi Aboneliği' hizmeti başlatılmış ama ne yazık ki bu hizmet işlememiş, kaldırılmış ve neden kaldırıldığı hakkında kamuoyu bilgilendirilmemiştir. Ayrıca Komisyon, yazılı görüş verme süresini Nisan 2012'ye kadar uzatma kararı almıştır ancak bu karar resmi bir şekilde kamuoyuna duyurulmadığı için görüş vermek isteyenler bu fırsatı değerlendirememiştir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Bir önceki bölümünde de belirtildiği şekilde Anayasa Uzlaşma Komisyonu, yapılan çalışmalar ve belirlenen takvime ilişkin bilgiyi zamanında ve düzenli olarak kamuoyuyla paylaşmıştır.	Toplantı gündemleri kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Komisyon'un uzlaştığı/uzlaşmadığı maddelerin içeriği ve sayısı hakkında kamuoyuna güvenilir bir bilgi aktarılmamıştır.
TBMM Başkanı Cemil Çiçek Eylül 2011'de Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla 'Haber Listesi Aboneliği' hizmeti ile TBMM Başkanlığı ve Komisyon tarafından yürütülecek olan yeni anayasa çalışmaları hakkında düzenli bilgi alınabileceğini kamuoyuna açıklamıştır.	'Haber Listesi Aboneliği' hizmeti işlememiştir. Belli bir süre sonra da bu hizmet kaldırılmış ancak nedeni açıklanmamıştır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
<p>Görüş alma sürecinin 1 Kasım 2011 itibariyle başladığını ve 30 Nisan 2012'ye kadar süreceğini TBMM Başkanı Cemil Çiçek, 3 Kasım 2011'de medya temsilcileriyle yaptığı toplantıda kamuoyu ile paylaşmıştır.</p>	
<p>Aynı toplantıda Çiçek, TBMM'de grubu bulunmayan siyasi partiler başta olmak üzere meslek örgütleri, sivil toplum örgütleri, anayasal kuruluşlar gibi anayasa sürecine katkı vermek isteyen herkesin yazılı görüşünü 31 Aralık 2012 tarihine kadar istediklerini açıklamıştır. İlerleyen süreçte yazılı görüş verme süreci Nisan 2012'ye kadar uzatılmıştır.</p>	<p>Yazılı görüş verme süresinin uzatıldığı bilgisi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.</p>
<p>Kasım 2011'de TBMM Başkanı Cemil Çiçek, yeni anayasa ile ilgili görüşlerini bildirmeleri için 14 bin 593 dernek, 4 bin 573 vakıf, bin 374 yerel gazete, 197 yerel televizyon ve 703 radyo kanalına yazı gönderdiklerini açıklamıştır. Çiçek, görüş alma süreci boyunca çeşitli zamanlarda yaptığı açıklamalarla görüş alma sürecine ilişkin kamuoyunu bilgilendirmiştir.**</p>	<p>Bu bilgiler, TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>
<p>30 Nisan 2012 tarihinde görüş alma süreci tamamlanmış ve sürece ilişkin bilgileri TBMM Başkanı Cemil Çiçek kamuoyuyla basın aracılığıyla paylaşmıştır. 30 Nisan 2012 tarihine kadar Komisyon'un, 14 siyasi parti, 21 üniversite, 39 meslek örgütü ve sendika ile 79 dernek, vakıf ve platformu dinlediği, 18 bin sayfalık öneri metni ve internet sayfası üzerinden gönderilen 25 bin 440 görüşün tasnif edildiği bilgisi kamuoyuna aktarılmıştır. Görüş verenlerin listesi TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla kamuoyu ile paylaşılmıştır.</p>	<p>TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde görüş verenlerin isimleri yer almakta; hangi alt komisyonun kimleri dinlediği bilgisi gibi detaylara ancak basında çıkan haberler aracılığıyla ulaşılabilmektedir. Komisyon, 30 Nisan 2012'den sonra da görüş almaya devam ettiği gözlemlenmiştir ancak bu bilgi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.</p>
<p>Yazım aşamasında komisyonun haftada kaç gün çalışacağı, yazıma hangi bölümden başlanacağı, metin yazımlarında nasıl bir yol izleneceği gibi konularda çalışma yapması için AK Parti'den Mehmet Ali Şahin, CHP'den Süheyl Batum, BDP'den Altan Tan ve MHP'den Faruk Bal'ın katılımıyla 11 Nisan 2012 tarihinde bir alt komisyon kurulduğu Komisyon tarafından basınla paylaşılmıştır.</p>	<p>Bu bilgi TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
<p>TBMM Başkanı Cemil Çiçek, 1 Mayıs 2012 tarihi itibariyle yazım aşamasına geçildiğini basın aracılığıyla açıklamıştır.</p>	<p>Bu bilgi TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>
<p>Mayıs 2012'de yazım sürecinin başlaması ile birlikte devam eden süreçte siyasi partilerin önce Temel Hak ve Özgürlükler bölümü ardından da anayasanın yasama, yürütme ve yargı bölümü üzerinde sürecin nasıl işleyeceğine ilişkin bilgiler, TBMM Başkanı Cemil Çiçek ve Komisyon üyeleri tarafından kamuoyuna basın toplantıları ya da yazılı basın açıklamaları ile duyurulmuştur.</p>	<p>Bu bilgi TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>
<p>13 Mayıs 2012 tarihinde yeni anayasa çalışmalarında yazım aşamasında nasıl bir yol izleneceği gibi konularda çalışma yapan alt komisyon, 'Temel Hak ve Özgürlükler' bölümü için 41 başlıkta uzlaştıklarını ve bu başlıkların neler olduğunu basına açıklamıştır.</p>	<p>Bu bilgi ve uzlaşılan 41 alt başlığın neler olduğu TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>
<p>16 Mayıs 2012 tarihinde gerçekleştirilen Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nu toplantısının ardından yapılan yazılı açıklamayla temel hak ve özgürlüklerin temel ilkelerinden başlamak üzere taslak madde metni oluşturmak amacıyla alt komisyon kurulduğu bilgisi kamuoyuna aktarılmıştır.</p>	<p>Komisyon'un hangi günler hangi gündem maddeleri ile bir araya geleceğine ilişkin bilgiler dağınık olup; bu aşamada çalışacak alt komisyon üyelerinin kimler olduğuna ilişkin bilgi hiçbir şekilde kamuoyuyla paylaşılmamıştır.</p>
<p>Mayıs 2012 ile Temmuz 2013 arasında yürütülen yazım sürecinde, Komisyon'un müzakere ettiği, üzerinde uzlaşılan/uzlaşılamayan maddeler, Komisyon'un yazım sürecinde izlediği yol ve Komisyon'un ziyaretleri ile ilgili Komisyon üyeleri ve TBMM Başkanı Cemil Çiçek 70 i aşkın basın açıklaması yaparak kamuoyunu bilgilendirmiştir. Aynı zamanda yazım süreci boyunca çeşitli televizyon programları ve gazetelerde Komisyon üyeleri ve TBMM Başkanı Cemil Çiçek ile yapılan röportajlar aracılığıyla kamuoyu süreç ile ilgili bilgilendirilmiştir. Komisyon'un Temel Hak ve Özgürlükler bölümünü müzakere ettiği ilk dönem çalışmalarında Komisyon milletvekillerinden birinin toplantı sonrasında yazılı ya da sözlü bir açıklama yaparak kamuoyunu bilgilendirdiği görülmüştür.</p>	<p>Komisyon üyeleri ve TBMM Başkanı Cemil Çiçek tarafından yapılan sürece ilişkin basın açıklamaları TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.</p>

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
12 Eylül 2012 tarihinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu, yeni anayasa yazım çalışmalarının yavaş gitmesi üzerine Komisyon bünyesinde oluşturulan 'Yazım komisyonu' sayısını ikiye çıkarmıştır. Bu bilgi, Komisyon üyeleri tarafından basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Bu bilgi TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır. Ayrıca oluşturulan ikinci yazım komisyonunda hangi milletvekillerinin yer aldığı bilgisi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.
15 Ocak 2013 tarihinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 1 numaralı yazım komisyonunun, daha önce görüşülen ve partilerin farklı görüşlerinin paranteze alındığı maddeleri ele almasında beklenen verimliliği sağlamadığını ifade ederek, tek yazım komisyonunun daha yoğun çalışma yapmasını kararlaştırmıştır. Bu bilgi, Komisyon üyeleri tarafından basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Bu bilgi TBMM Yeni Anayasa internet sitesinde yer almamıştır.
Komisyon'un çalışmaları TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in siyasi parti lideriyle Aralık 2012'de yaptığı görüşmeler sonucunda Mart 2013'e kadar uzatılmıştır. Daha sonra Nisan 2013 çalışmaların bitişi tarihi olarak belirlenmiştir. Komisyon'un Nisan 2013'te aldığı karara göre çalışmalar Temmuz 2013'e kadar uzatılmıştır. Bu bilgiler Çiçek tarafından basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	
Yazım süreci boyunca Komisyon üyelerinin çeşitli zamanlarda yaptığı basın açıklamalarıyla kaç madde üzerinde uzlaşıldığı/uzlaşılmadığı bilgisi kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Bu bilgiler TBMM Yeni Anayasa internet sayfasında yer almamıştır.

* 18

** 19

18 'Haber Hizmeti Aboneliği' hizmetine abone olan bireylerle yapılan görüşmelerde kendilerine süreçle ilgili herhangi bir bilgi, haber hizmeti verilmediğini belirtmişlerdir.

19 Kasım 2011'de başlayan görüş alma süreciyle ilgili Ocak 2012, Mart 2012 ve Nisan 2012'de TBMM Başkanı Cemil Çiçek ve Komisyon üyeleri açıklamalar yaptı.

3

Karar vericiler, süreç boyunca hangi birey, kurum ve örgütlerden görüş alındığı hakkında kamuoyuna güvenilir bilgi aktarır.

TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu, iyi bir uygulama olarak sürecin ilk aşaması boyunca görüş aldığı birey, kurum ve örgütlerin listesini TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmıştır. Ancak hangi kurumların yazılı, hangilerinin sözlü görüş verdiğine ilişkin bir bilgi kamuoyuna aktarılmamıştır. Komisyon'un, ayrıca görüş alma süreci bittikten sonra da çeşitli kurumlarla toplantılar yaptığı ve yeni anayasaya dair görüş edindiği görülmüştür. Ne yazık ki bu bilgiler kamuoyu ile paylaşılmadığı için yurttaşlar, görüş verenlerin durumunu görememişlerdir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Yeni anayasa yapım sürecinin başlamasıyla birlikte, 19 Eylül 2011 tarihinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek anayasa hukuku profesörleri ile bir toplantı yaparak, sürece ilişkin akademisyenlerin görüşlerini almıştır. Böyle bir toplantının gerçekleştirileceği, hangi anayasa hukuku profesörlerinin toplantıya davetli olduğu kamuoyu ile önceden basın aracılığıyla paylaşılmıştır. Toplantının tüm tutanağı toplantıya katılan profesörlerin isimleriyle birlikte TBMM Yeni Anayasa sitesine eklenmiştir. Tutanağa halen internet sitesinden ulaşılmaktadır.	
Süreç boyunca yazılı görüş veren bazı grupların, kurumların ve sivil toplum örgütlerinin isimleri zaman zaman Komisyon üyeleri tarafından basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Komisyon'a görüş verenlerin listesine Yeni Anayasa internet sitesinden ulaşılabilir. Ancak bu kurumların hangilerinin yazılı hangilerinin sözlü görüş verdiklerine dair bilgi internet sitesinde bulunmamaktadır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Süreç boyunca Komisyon üyeleri tarafından görüş vermeleri için davet edilen ve/ya görüş vermek için Komisyon'u ziyaret eden bazı kurumların ve sivil toplum örgütlerinin isimleri basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Süreç boyunca hangi kurumlarla hangi toplantıların ne zaman yapıldığı, toplantılara kimlerin katıldığı ve toplantı yapılan kurumların nasıl belirlendiğine ilişkin bilgiler kamuoyu ile paylaşılmamıştır. Komisyon'un yaptığı bütün görüş alma toplantıları da kamuoyuna düzenli bir şekilde açıklanmamıştır. Örneğin; Şubat 2012'de İstanbul Politikalar Merkezi, Komisyon'u ziyaret etmiş ve görüş vermiştir. Ancak bu toplantıyla herhangi bir bilgi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.
Çiçek başkanlığında Komisyon, Anayasa Platformu tarafından Ankara, Konya, Edirne, Diyarbakır, İzmir, Antalya, Samsun, Bursa, Trabzon, Gaziantep, Erzurum ve İstanbul'da "Türkiye Konuşuyor" etkinliklerine katılmıştır.	
Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na destek verecek teknik ekip ve siyasi partilere uzmanlık hizmeti verecek akademisyenlerin olacağı TBMM Başkanı Cemil Çiçek'in yaptığı basın açıklamasıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Teknik ekip ve akademisyenlerin isimleri ve iş tanımlarına ilişkin herhangi bir bilgi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.
	Görüş alma sürecine ek olarak Komisyon üyeleri çeşitli gruplar ve kurumlarla bir araya gelmiş, toplantılara katılmış ve yeni anayasaya dair görüş edinmiştir. Bu grupların, kurumların isimleri, toplantılara ilişkin bilgiler kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

4

Karar vericiler, tüm yurttaşların bilgiye ulaşabilmesini sağlar.

Yeni anayasa süreci boyunca Anayasa Uzlaşma Komisyonu, basın aracılığıyla sık sık açıklama yapmıştır. Ancak TBMM Yeni Anayasa internet sitesi kurulmuş olmasına rağmen tüm yurttaşların bilgiye ulaşabilmesinin sağlanmadığı görülmüştür. İnternete erişim imkanı olmayanların, eğitim seviyesi düşük grupların, görme ve duyma engelli olanların bilgiye erişimi sağlanamamıştır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Süreç boyunca Komisyon'un çalışmalarına ilişkin bilgi basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşılmıştır.	Eğitim seviyesi düşük gruplar, görme ve duyma engelliler, medya ve internet sitesi aracılığıyla süreci yeterince takip edemeyenler bu bilgi kaynağını kullanamamışlardır.
Ekim 2011 de "TBMM Yeni Anayasa" internet sayfası kurulduğu TBMM Başkanı Cemil Çiçek tarafından açıklanmıştır.	İnternete erişim imkanı olmayanların süreci takip edebilmeleri için alternatif araçlar geliştirilmemiştir.

Sonuç

Kamuoyunun yeni anayasa çalışmalarını takip edebilmesini sağlamak için Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun yaptığı çalışmaları bu raporun "Yeni Anayasa Sürecinde Şeffaflık" bölümünde değerlendirdik. Komisyon'un basına düzenli açıklama yapması, 'Haber Listesi Aboneliği' hizmetini başlatması, TBMM Yeni Anayasa internet sitesini kurması gibi Komisyon tarafından yapılan çalışmaların daha da sıklaştırılması ve yaygınlaştırılması gerektiği düşüncesindeyiz. Komisyon'un çalışmaları, uluslararası şeffaflık iyi uygulamaları çerçevesinde değerlendirildiğinde, bazı alanların geliştirilmesi gerektiği görülmektedir. Komisyon, TBMM Yeni Anayasa internet sitesini daha aktif bir şekilde kullanmış ve süreçle ilgili bilgilendirmeyi internet sitesinden düzenli olarak yapmış olsaydı, süreç çok daha şeffaf olurdu. Ayrıca Komisyon, internete erişim imkanı olmayanlar, eğitim seviyesi düşük gruplar ve engelliler için faks, ücretsiz telefon hatları ve kamu spotları gibi alternatif araçlar geliştirseydi, halkın daha büyük bir çoğunluğunun bilgiye erişimi sağlanmış olurdu.

Asıl kilit taşı ve tüm süreci etkileyen eksiklik ise AUK'nın kendi ilan ettiği ilkelerin 11. Maddesine uygun olarak madde yazımına başlamadan ilkeleri tartışmamış ve mutabakat üretmemiş olmasıdır. Başlangıçta ilkeler üzerinde mutabakat üretilmemiş olması, madde yazımında, her bir madde için yeniden benzer tartışmaları yapmak zorunda kalmasına yol açmıştır. Örneğin "parlamentar sistem / başkanlık sistemi" tartışması başlangıçta yapılmadığı için hemen tüm maddelerin tartışmaları üzerinde zihni ve duygusal bir gölge üretmiş, bu durum da uzlaşmanın önünde önemli bir psikolojik engel oluşturmuştur.

Yeni Anayasa Sürecinde Katılım

Bu bölümde Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmaları her bir katılım ilkesi perpektifinden değerlendirilmektedir. İlkelerin, etkin bir şekilde uygulandığı ve geliştirilmesi gereken alanlar değerlendirme başlığı altında belirtilmiştir.

Değerlendirme

1

Karar vericiler, görüş alma süreci başlamadan önce yurttaşları bilgilendirir.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu ve TBMM Başkanı yurttaşların sürece katılmaları için sık sık çağrı yapmıştır. Ancak Komisyon'un, yurttaşları anayasa ve süreçle ilgili yeterince bilgilendirmediği görülmüştür. Yurttaşlara anayasanın neden önemli olduğu, hayatlarındaki yeri, görüş bildirmenin neden önemli olduğu ve nasıl görüş verebilecekleri hakkında bilgi verilmediği için yapılan çağrıya çoğunlukla teknik konularda bilgi sahibi olan kısıtlı bir grup yanıt verebilmiştir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Anayasa Uzlaşma Komisyonu, anayasa sürecinde görüş almaya başlamadan önce Ağustos 2011 itibarıyla, yurttaşlara, kurumlara ve sivil toplum örgütlerine görüş vermeleri için yapılan basın açıklamalarıyla sık sık çağrıda bulunmuş ve sürece katılmalarının önemini sık sık belirtmiştir.	Yurttaşlar anayasanın neden önemli olduğu, hayatımızdaki yeri, görüş vermenin neden önemli olduğu hakkında bilgilendirilmemiştir. Ayrıca görüş alma sürecine yurttaşların ne şekilde hazırlanmalarına ilişkin bilgi verilmemiştir.
26 Ağustos 2011 tarihinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek yapılacak olan çalışmanın bir anayasa değişikliği değil, yeni bir anayasa yazımı olduğu bilgisini kamuoyuyla paylaşmıştır.	Yeni anayasa çalışmaları kapsamında hangi başlıklar altında hazırlanacağı bilgisi kamuoyuyla sürecin başında paylaşılmamıştır.
Görüş alma sürecinin başında TBMM Başkanı Cemil Çiçek internet sitesi aracılığıyla yurttaşların görüş verebileceklerini basın aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmıştır.	İnternet sitesinin yanı sıra yurttaşların telefon, faks ve mektup yoluyla görüş bildirebilecekleri hakkında bilgi kamuoyuyla yeterince paylaşılmamıştır.

2

Görüş alma süreci başlamadan önce, karar vericiler görüş alma sürecine ilişkin planlama yapar ve bu planı kamuoyuyla paylaşır.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu, görüş alma sürecine ilişkin bir planlama yapmış, bu planı kamuoyuyla paylaşmış ve TBMM'de bugüne kadar uygulanmamış ölçekte bir görüş alma süreci işletilmiştir. Ancak Komisyon'un hangi kriterler göz önünde bulundurularak görüş alma sürecini işleteceği, görüşleri nasıl değerlendireceği ve taslak metni oluştururken verilen görüşlerin ne şekilde kullanılacağına ilişkin bir plan kamuoyuyla paylaşılmamıştır. Ayrıca sürecin başında kamuoyuyla paylaşılan planda yapılan değişiklikler hakkında kamuoyu bilgilendirilmemiştir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
3 Kasım 2011 tarihinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek, medya temsilcileriyle yaptığı toplantıda görüş alma sürecine ilişkin planı açıklamıştır.	
Görüş alma sürecini koordine etmek üzere, beşer kişiden oluşan üç teknik heyetin kurulacağını ve Komisyon'a gelen görüşlerin bu teknik heyetler tarafından analiz edileceği TBMM Başkanı Cemil Çiçek tarafından basın aracılığıyla açıklanmıştır.	Teknik heyette yer alan uzmanların isimleri ve gelen görüşlerin nasıl analiz edildiği kamuoyuyla paylaşılmamıştır.
Teknik heyetlerin analiz ettiği görüşlerin Komisyon üyesi milletvekillerinden oluşacak ve her partiden birer milletvekilinin olacağı üç farklı alt komisyon tarafından değerlendirileceği ve alt komisyon üyelerinin yapacakları değerlendirme sonucunda uygun görülen kurum, kuruluş ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerini davet edip; sözlü olarak da bilgi alınacağı TBMM Başkanı Cemil Çiçek tarafından 3 Kasım 2011 tarihinde açıklanmıştır.	Alt komisyon üyelerin teknik heyetin analizlerini ne şekilde değerlendirdiği ve hangi kriterler göz önünde bulundurularak kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinden sözlü olarak görüş alındığına dair bir bilgi kamuoyu ile paylaşılmamıştır.
3 Kasım 2011 tarihinde ise yazılı görüşlerin Aralık 2011 sonuna kadar alınacağı açıklanmıştır. Ancak daha sonra Komisyon yazılı görüş verme sürecini Nisan 2012'ye kadar uzatma kararı almıştır.	Yazılı görüş verme sürecini uzatma kararı kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar**Geliştirilmesi Gereken Alanlar**

Komisyona gelen görüşlerin süreç boyunca nasıl kullanılacağına ilişkin herhangi bir bilgi kamuoyuyla paylaşılmamıştır.

3**Karar vericiler, görüş alma sürecinin şeffaf olmasını sağlar.**

TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu, süreç boyunca sık sık yaptıkları basın açıklamalarıyla kamuoyuna düzenli bir şekilde bilgi aktarmış ve şeffaf olma konusunda iradesini göstermiştir. Ancak, Komisyona gelen görüşlerin internet sitesinden kaldırılması ve kamuoyuyla paylaşılmamasından dolayı kamuoyunun yurttaşların görüşlerinden faydalanamadığı görülmüştür.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar**Geliştirilmesi Gereken Alanlar**

Bu raporun 'Yeni Anayasa Sürecinde Şeffaflık' bölümünde de belirtildiği şekilde Anayasa Uzlaşma Komisyonu, internet sitesi ve basın aracılığıyla yeni anayasa sürecine ilişkin sık sık kamuoyunu bilgilendirmiştir.

Bu raporun 'Yeni Anayasa Sürecinde Şeffaflık' bölümünde belirtildiği şekilde internet sitesi aktif olarak kullanılmamış ve toplumun tüm kesimlerinin bilgiye erişimi sağlanamamıştır.

Görüş alma sürecinin başlamasıyla birlikte görüş veren birey ve kurumların listesi TBMM Yeni Anayasa internet sayfasına eklenmeye başlanmıştır. Görüş ve öneriler, 24 Ocak 2012 tarihine kadar internet sitesinde yayınlanmıştır. Ancak Komisyon üyeleri, yeni anayasa için görüş ve öneri taslakları gönderen kurum ve kuruluşları olası eleştiri ve tepkilerden korumak için, internet sitesinden görüşlerin kaldırılmasına karar verdiklerini kamuoyuyla paylaşmıştır.

Görüş ve önerilerin TBMM Yeni Anayasa internet sayfasından 24 Ocak 2011 tarihinde kaldırılması kararı ve gerekçesi internet sitesinde yer almamıştır.

4**Karar vericiler, görüş alma sürecinin kapsayıcı ve erişebilir olmasını sağlar.**

TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun görüş alma sürecine katılım için çağrılar yapması ve yurttaşların görüş alma sürecine TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla katılmasıyla çeşitli kesimleri temsil eden birey ve kurumlar sürece dahil olmuştur. Ancak görüş alma sürecinin yeterince kapsayıcı olduğu söylenemez çünkü eğitim seviyesi düşük grupların, internete erişim imkanı olmayanların ve engellilerin görüşlerini alabilmek için özel bir çalışma yapılmadığı görülmüştür. Bu da bazı görüşlerin alınamamasına yol açmıştır. Ayrıca yurttaşların internet sitesi aracılığıyla görüş verebilmeleri için TC vatandaşlık numaraları vermeleri gerektiği ve özel verilerin korunması konusunda etkili yasalar olmadığı için bu uygulama yurttaşların görüş vermeleri önünde bir engel oluşturmuştur.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar**Geliştirilmesi Gereken Alanlar**

TBMM Başkanı Cemil Çiçek ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüş alma süreci boyunca basın aracılığıyla tüm topluma açık çağrıda bulunarak, görüş vermelerini istemiştir.

Eğitim seviyesi düşük gruplar, görme ve duyma engelliler, medya ve internet sitesi aracılığıyla süreci yeterince takip edemeyenlerin bu bilgi kaynağını kullanamadığı görülmüştür. İnternete erişim imkanı olmayanların süreci takip edebilmeleri için alternatif araçlar geliştirilmemiştir. Yurt dışında yaşayan, yurt dışında büyümüş ve farklı dilleri konuşan yurttaşların görüş bildirmelerinin ne şekilde sağlandığı da bilinmemektedir.

Kasım 2011'de TBMM Başkanı Cemil Çiçek, yeni anayasa ile ilgili görüşlerini bildirmeleri için 14 bin 593 dernek, 4 bin 573 vakıf, bin 374 yerel gazete, 197 yerel televizyon ve 703 radyo kanalına yazı gönderdiklerini açıklamıştır.

Dernekler Dairesi Başkanlığı'na kayıtlı faal dernek sayısı 96009 olup; Komisyon'un görüş bildirmeleri için yazı gönderdiği 14 bin 593 derneğin hangi kriterler doğrultusunda belirlediği ve diğer derneklerin görüşlerini alabilmek için nasıl bir yol izlediği bilinmemektedir. Bunun yanı sıra, Türkiye'deki yerel televizyon sayısı 207, yerel radyo sayısı 922* ve yerel gazete sayısı 2 bin 618** olup; Komisyon'un görüş bildirmeleri için yazı gönderdiği yerel gazete, televizyon ve radyoyu hangi kriterler doğrultusunda belirlediği de bilinmemektedir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Anayasa Uzlaşma Komisyonu, bireysel görüşlerin alınması için çoğunlukla internet sitesini kullanmış, mektup faks gibi yollarla görüşlerin verilebileceği bilgisi yaygın bir şekilde duyurulmamıştır.	Yurttaşların internet sitesi aracılığıyla görüş verebilmeleri için TC vatandaşlık numaraları vermeleri gerekiyordu. Özel verilerin korunması konusunda etkili yasaların olmadığı görülmekle birlikte bu uygulama yurttaşların görüş vermeleri önünde bir engel oluşturmuştur.
	Yurttaşların görüşlerini özgürce, herhangi bir cezai takibe uğramayacaklarının (hakaret gibi durumlar dışında) güvencesi altında verebilmelerini sağlayacak özel bir düzenleme yapılmamış olması yurttaşların görüş vermelerinin önünde bir engel oluşturmuştur.

* 20 ** 21

5 Karar vericiler, yurttaşların görüş alma sürecine katılmaları ve hazırlık yapmaları için onlara yeterli zamanı verir.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu, yurttaşların sürece katılmaları ve hazırlık yapmaları için yurttaşlara yeterli zamanı vermiştir. Kasım 2011 ile Nisan 2012 arasında yurttaşlar görüş alma sürecine katılmıştır.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
Komisyon, yurttaşların görüş alma sürecine katılmaları için 6,5 aylık bir süre vermiştir.	

20 Yasemin Dede, Türkiye’de Görsel ve İşitsel Medya Pazar Analizi, Uzmanlık Tezi, 2011.

21 Türkiye İstatistik Kurumu, Yazılı Medya İstatistikleri Haber Bülteni, 2011.

6

Karar vericiler, görüş alma sürecinin sonunda görüş verenlere geri bildirimde bulunur.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu’nun, bu iyi uygulamayı gerçekleştiremediği görülmüştür. Sürece katılanlara geri bildirimde bulunulmadığı için yurttaşlar verilen görüşlerin ortak noktalarını, farklılıkları öğrenememiş ve kamuoyunda sürece karşı memnuniyetsizlik oluşmuştur. Ayrıca yurttaşlar sürece katılarak yeni anayasa sürecine ne derece katkı verdiklerini ve süreci ne ölçüde etkilediklerini öğrenememişlerdir.

İyi Uygulamaların İşletildiği Alanlar	Geliştirilmesi Gereken Alanlar
	19 Eylül 2011 tarihinde TBMM Başkanı Cemil Çiçek’in anayasa profesörleriyle yaptığı toplantıda katılımcılar, yeni anayasa sürecinin işletilmesine ilişkin somut önerilerde bulunmuştu. Ancak bu önerilerin hangilerinin neden uygulanmadığına ilişkin kamuoyuna geri bildirimde bulunulmamıştır. Örneğin; katılımcıların bir çoğu kamusal katılımın, eleştirinin sağlanabilmesi için yurttaşların herhangi bir cezai takibe uğramayacaklarının güvencesi altında verebilmelerini sağlayacak özel bir düzenleme yapılmasını önermiştir. Ancak böyle bir düzenleme yapılmamış ve buna ilişkin kamuoyuna resmi bir açıklama yapılmamıştır.
	Anayasa Uzlaşma Komisyonu görüş alma sürecinde toplanan görüşlerin analizi, müzakereler sırasında nasıl kullanıldığına, hangi görüşlerin taslak metinde yer aldığı hangilerinin neden yer almadığına ilişkin kamuoyuna bir açıklama yapmamış ve bu bilgiler görüş verenlerle de paylaşılmamıştır.

*22

22 Toplantı tutanağı için: <https://yenianayasa.tbmm.gov.tr/docs/anayasa-hukukculari-ile-toplanti.pdf>

Sonuç

Yeni anayasa sürecinde 65 binden fazla birey ve kuruluş, yazılı ve sözlü görüş vermenin yanı sıra üniversiteler ve sivil toplum örgütlerinin ülke çapında düzenlediği yüzlerce forum, konferans ve panel aracılığıyla da görüş alma sürecine katıldı. Süreç boyunca TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun yurttaşlar ve sivil toplumun sürece katılmaları için yaptığı girişimler dikkate değerdir. Ancak Komisyon'un uluslararası katılım iyi uygulamaları çerçevesinde, bazı alanları geliştiremediği görülmektedir. Komisyon, görüş alma sürecine katılmaları için yurttaşlara konuyla ilgili bilgilendirme ve eğitime çalışmaları yapmış olsaydı yurttaşlar daha bilinçli bir şekilde görüşlerini verebilirdi. Ayrıca Komisyon, yurttaşların görüşlerini verebilmesi için internet sitesinin yanı sıra alternatif araçlar geliştirseydi; eğitim seviyesi düşük grupların, engellilerin, internete erişim imkanı olmayanların da görüşlerini verebilmeleri sağlanır ve çok daha katılımcı bir süreç olurdu. Bunlara ek olarak, Komisyon, on binlerce birey ve kuruluşun yeni anayasa için neler önerdiğini ve bu önerilerin müzakereler sırasında nasıl kullanıldığına ilişkin görüş verenleri bilgilendirseydi, yurttaşlar sürece ne derece katkı verdiklerini ve verdikleri görüşlerin ne ölçüde süreci etkilediğini öğrenmiş olurdu.

Yeni anayasanın katılımcı demokrasiyi güçlendirmesi gerektiği düşüncesi, gerek bu sürece katılan sivil toplum kuruluşları tarafından, gerekse de kamusal tartışma da sıklıkla dile getirildi. Katılımcı demokrasinin önemi üzerinde toplumda önemli bir uzlaşma sağlandı. Fakat, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun çalışmalarının, bu uzlaşmaya paralel gitmediğini görüyoruz. Komisyon, kendisini, katılım sürecine yeteri kadar açmadı. Bu da, Komisyon ile sivil toplum kuruluşları ve kamusal alan arasında kopukluk yarattı. Katılımcı demokrasinin süreç içinde belirgin ve güçlü bir biçimde uygulanmamasının önemli sonuçlarından birinin de, Komisyon içinde ortaya çıkan uzlaşmama sorununun aşılabilmesi olduğunu söyleyebiliriz. Çalışmalarını katılımcı demokrasiye açmış bir Komisyon'un, uzlaşmama sorununu aşma olasılığının da yüksek olacağını söylemek hatalı olmayacaktır.

Öneriler

Yeni anayasa yazma süreci, karar vericilerin iyi yönetişimi sağlaması; sivil toplum ile yurttaşların iyi yönetişimi talep etmesi ve basın bu süreci izleyebilmesi için tarihi bir fırsat oldu. Böylece Türkiye'de siyasi ve yasal süreçlerin uluslararası iyi uygulamalar çerçevesinde yürütülmesini sağlamaya yönelik bir çok deneyim elde edildi. Aşağıda sunulan önerilerin uygulamaya geçirilmesiyle Türkiye'de karar alma süreçlerinin çok daha şeffaf ve katılımcı olacağı düşüncesindeyiz. Bu öneriler, aynı zamanda, Türkiye'nin kabul ettiği 'Açık Yönetim Bildirisi' nde yer alan ilkelerle paralellik göstermektedir.

Şeffaflık Önerileri

1 Karar vericiler, karar alma süreci için belirlenen ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyu ile paylaşır ve bu prosedürleri süreç boyunca uygular.

Önümüzdeki yasama ve politika üretme süreçlerinde, Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun yeni anayasa sürecinde yaptığı şekilde karar alma süreçlerine ilişkin ilkeler, kurallar ve prosedürler kamuoyuyla paylaşılmalı ve bu bilgiler kurumların internet sitesinde yer almalıdır.

Komisyon, yazım çalışmalarını bitirdikten sonra yeni anayasa sürecinin üçüncü aşamasına geçilecek. Siyasi partiler ve TBMM'nin bu aşamada uygulanacak olan ilkeler, kurallar ve prosedürleri kamuoyuyla paylaşmasını öneriyoruz.

2 Karar vericiler, çalışmalarına ve sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi ve çalışma takvimlerini zamanında ve düzenli olarak kamuoyu ile paylaşır.

TBMM ve politika üreten tüm kurumlar, çalışmalarına ve sürece ilişkin güvenilir, yeterli bilgiyi düzenli olarak internet sitelerinden kamuoyuna duyurmalı; Facebook ve Twitter gibi sosya medya araçları aracılığıyla da bu bilgiyi yaygınlaştırmalıdır. Çalışmaların takvimi, toplantı gündemleri gibi bilgiler kamuoyuyla paylaşılarak, yurttaşların yasama çalışmalarını takip edebilmesi ve yeni yasaların, politikaların, yönetmeliklerin hazırlık ve müzakere çalışmalarını izleyebilmesi sağlanmalıdır.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu, tüm karar alma süreçleri için iyi örnek olacak bir uygulama yaptı ve basın aracılığıyla kamuoyunu sık sık bilgilendirdi. Ancak, karar vericilerin doğrudan yurttaşları bilgilendirebilmesi için alternatif araçlar geliştirilmeli, yurttaşların istediği zaman süreçle ilgili bilgiye tek bir kaynaktan ulaşabilmesi sağlanmalıdır. Dolayısıyla karar vericiler bilgi paylaşımını sadece basın aracılığıyla yapmamalıdır. TBMM ve politika üreten tüm kurumlar, internet sitelerini kullanarak kamuoyuna daha güvenilir bir şekilde bilgi aktarımı yapmalıdır.

Anayasa sürecinin üçüncü aşamasına geçmek üzere olduğumuz bu dönemde, siyasi partiler ve TBMM'nin anayasayla ilgili bütün gelişmeleri, çalışmaları TBMM Yeni Anayasa inter-

net sitesi aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmasını öneriyoruz. Yurttaşlar, internet sitesini kullanarak süreç hakkında tüm bilgiye sahip olabilmelidir. Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na, basınla paylaşılan bilgileri ve toplantı gündemlerini internet sitesinden paylaşmasını ve 'Haber Listesi Aboneliği' hizmetini uygulamasını öneriyoruz.

3 Karar vericiler, süreç boyunca hangi birey, kurum ve örgütlerden görüş alındığı hakkında kamuoyuna güvenilir bilgi aktarır.

Komisyon anayasa süreci boyunca kimlerden görüş aldığına ilişkin bilgiyi daha detaylı bir şekilde TBMM Yeni Anayasa internet sitesi aracılığıyla kamuoyuyla paylaşmaya devam etmelidir. Buna ek olarak, görüş alma sürecinde kimlerin yazılı, kimlerin sözlü görüş verdiği bilgisi; sadece görüş alma sürecine katılanlar değil Komisyon'un tüm anayasa süreci boyunca toplantı yaptığı ve görüş edindiği kurumların listesi; Komisyon'a destek veren teknik ekip ve akademisyenlerin isimleri, iş tanımları da internet sitesinden paylaşılmalıdır. Komisyon'un bu çalışması, TBMM ve bakanlıkların tüm yasama ve politika üretme süreçlerinde işletilen ortak bir uygulama olmalıdır. Aynı zamanda karar vericiler, üzerinde çalışılan belirli bir politikayla ilgili kimlerden görüş aldıkları veya kimlere danıştıklarını; konuyla ilgili katıldıkları etkinliklere ve konferanslara ilişkin bilgileri de kamuoyuyla paylaşmalıdır.

Anayasa sürecinin üçüncü aşamasında da bu uygulamanın devam etmesi kritik önem taşımaktadır. Siyasi partilerin ve TBMM'nin önümüzdeki anayasa süreci boyunca toplantı yaptığı ve görüş aldığı tüm birey ve kurumların listesini internet sitesi aracılığıyla paylaşmasını öneriyoruz.

4 Karar vericiler, tüm yurttaşların bilgiye ulaşabilmesini sağlar.

Yurttaşların aktif olarak karar alma süreçlerine katılmaları ve hükümet çalışmalarını takip edebilmeleri için yurttaşlar bilgiye ulaşabilmeli ve paylaşılan bilgiler kolay anlaşılabilir olmalıdır. İnternete erişim imkanı olmayanlar, eğitim seviyesi düşük gruplar ve engellilerin bilgiye ulaşabilmesi için ücretsiz telefon hatları, kolay anlaşılabilir bilgilendirici el kitapları, televizyon ve radyo programları gibi alternatif araçlar geliştirilmelidir. Bu uygulamalar, önümüzdeki yeni anayasa sürecinde; TBMM ve bakanlıkların politika üretme ve yasama çalışmalarında yapılmalıdır.

Katılım Önerileri

1 Görüş alma süreci başlamadan önce, karar vericiler yurttaşları bilgilendirir .

Karar vericiler, anayasa sürecinde TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonunun yaptığı şekilde tüm yasama ve politika üretme çalışmalarında yurttaşları sürece katılmaları ve görüş vermeleri için cesaretlendirmelidir. Ayrıca karar vericiler ve kurumlar, üretilecek politikalar hakkında yurttaşları bilgilendirmelidir. Örneğin; üretilecek politikaların yaşamalarını nasıl etkileyeceği, neler değiştireceği hakkında kapsamlı ve yaygın bir bilgilendirme

çalışması yapılmalıdır. Buna ek olarak; karar vericiler ve kurumlar, hangi yollar aracılığıyla nasıl görüş verebileceklerine ilişkin yurttaşlara eğitim vermelidir. Örneğin; kolay anlaşılabilir bilgilendirici el kitapları²³, kamu spotları, radyo programları gibi araçlar kullanarak yurttaşlar nasıl görüş verebileceklerine ilişkin eğitilmelidir.

Anayasa sürecinde yeni bir aşamaya geçmek üzere olduğumuz bu dönemde partizan olmayan, kapsamlı, yaygın bir yurttaş eğitimi çalışması yapılmalıdır. Ortaya çıkacak olan taslak metin hakkında kamuoyu bilgilendirilmeli, taslağın neleri içerdiği ve bunların yurttaşların yaşamlarını nasıl değiştireceğine ilişkin kapsamlı ve yaygın bir bilgilendirme kampanyası yapılmalıdır. Benzer bir bilgilendirme çalışmasını, herhangi bir taslağın referandumla götürülmesi durumunda da yapılmasını öneriyoruz.

2 Görüş alma süreci başlamadan önce, karar vericiler görüş alma sürecine ilişkin planlama yapar ve bu planı kamuoyuyla paylaşır.

Türkiye'de şu an yurttaşların politika üretme süreçlerine katılabileceği resmi bir süreç veya mekanizma bulunmamaktadır. Dünyanın çeşitli ülkelerinde, parlamento çatısı altında yapılan görüş alma toplantıları, paydaş gruplarla danışma toplantıları, internet üzerinden bildirim gibi uygulamalar Türkiye'de ne yazık ki yapılmamaktadır. Hükümet ve TBMM, yasalarda, tüzüklerde ve yönetmeliklerde değişiklik yapacağı zaman görüş alma toplantıları düzenlemeli ve yazılı, sözlü görüş verme gibi yurttaşların katılımını sağlayacak resmi mekanizmalar üretmelidir.

Anayasa sürecinde bir sonraki aşamaya geçilirken, siyasi partilerin ve TBMM'nin en kısa zamanda yurttaşların sürece dahil edileceği bir planlama yapmasını ve bu planı kamuoyuyla paylaşmasını öneriyoruz. Bu süreç de katılımcı ve şeffaf olmalıdır. Komisyon müzakerelere çalışmalarını tamamlayınca, üzerinde uzlaşılan taslak metni internet sitesinde yayınlamalı ve medya organları aracılığıyla da yaygınlaştırmalıdır. Bunlara ek olarak, bu süreçte siyasi partilerin taslak anayasa metinlerini kamuoyuyla paylaşmasını öneriyoruz. Her ilde, hazırlanan taslakların neleri içerdiğini ve şu an yürürlükte olan anayasayla arasındaki farklılıkların neler olduğunun yurttaşlara anlatılacağı toplantılar yapılmalıdır. Bu toplantılar ayrıca yurttaşların taslaklara ilişkin görüş vermelerini sağlayacak bir fırsat olarak değerlendirilmeli; medya organlarında yayınlanmalı ve yurttaşların görüşlerine ilişkin bir rapor hazırlanmalıdır. Bu süreçte, toplumun tüm kesimlerinin katılımını sağlamak için ciddi çaba harcanmalı; dezavantajlı grupların, kadınların, engellilerin, eğitim seviyesi düşük grupların görüşlerini vermelerini sağlayacak araçlar geliştirilmeli, ortamlar oluşturulmalıdır. Bunun yanı sıra, yurttaşlar TC vatandaşlık numaralarını vermeden internet sitesi üzerinden görüş bildirebilmelidir.

²³ Örneğin, sivil toplum örgütlerinin TBMM'de kanun yapım ve denetim süreci hakkında bilgilendirerek katılımlarını sağlamak amacıyla Yasama Derneği tarafından **Sivil Toplum İçin Yasama Sürecine Katılım El Kitabı** hazırlanmıştır.

3 Karar vericiler, görüş alma sürecinin şeffaf olmasını sağlar.

Yeni anayasa görüş alma sürecinde TBMM Başkanı ve Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun yaptığı basın açıklamalarıyla kamuoyunu sık sık bilgilendirmesi ve görüş verenlerin listesini TBMM Yeni Anayasa internet sitesinden paylaşması, diğer tüm görüş alma süreçleri için iyi bir örnek olacaktır. Komisyon'un bu çalışması yapılmaya devam etmeli ve düzenli bir uygulama olmalıdır. Ancak, tüm görüş alma süreçlerinde karar vericiler sadece basın aracılığıyla bilgilendirme yapmamalı; internet sitesi ve sosyal medya araçlarını kullanarak kamuoyunu çalışmalar hakkında bilgilendirmelidir. Karar vericiler, görüş verenlerin listesinin yanı sıra gelen görüşleri de kurumların internet sitelerinde yayınlamalıdır.

Anayasa sürecinin diğer aşamalarında işletilmesi öngörülen görüş alma sürecinde, siyasi partiler ve TBMM'nin, TBMM Yeni Anayasa internet sitesi, sosyal medya ve basın aracılığıyla kamuoyunu bilgilendirmesini öneriyoruz. Buna ek olarak Anayasa Uzlaşma Komisyonu'na gelen görüşlerin tekrar internet sitesine konulmasını öneriyoruz.

4 Karar vericiler, görüş alma sürecinin kapsayıcı ve erişebilir olmasını sağlar.

Görüş alma süreci boyunca çoğulculuğun sağlanması için bilinçli bir çaba harcanmalı ve hangi grup ya da kişilerin sürece katıldığına ilişkin kamuoyu düzenli olarak bilgilendirilmelidir. İnternete erişim imkanı olmayanların, eğitim seviyesi düşük grupların ve engellilerin görüşlerini verebilmeleri için onların koşul ve gereksinimlerine uygun çeşitlilikte araçlar geliştirilmeli, yazılı görüş ve sözlü görüşler için yönlendirici el kitapları, broşürler hazırlanmalıdır. Ücretsiz telefon hatları, kamu spotları, televizyon ve radyo programları gibi araçlar üretilmelidir. Sokaktaki insanın görüşlerini alabilecek yöntemler geliştirilmeli (örneğin belli mekanlarda kayıt yapan kürsüler oluşturulması, sokak röportajları yapılması vb.) ve örgütsüz bireyler için mahalli toplantılar(Town Hall Meeting) düzenlenmelidir. Bunlara ek olarak; karar vericiler var olan yasaların yurttaş ve sivil toplum örgütlerinin görüşlerini özgürce, herhangi bir cezai takibe uğramayacaklarının (hakaret gibi durumlar dışında) güvencesi altında verebilmelerini sağlayacak ortamlar oluşturmalıdır.

Anayasa sürecinin diğer aşamalarında yürütülmesi öngörülen görüş alma sürecinin kapsayıcı olması için karar vericilerin bilinçli çaba sarf edip; toplumun tüm kesimlerinin sürece katılmalarını sağlamasını ve süreçteki kriterler ile kararlar hakkında kamuoyuna açıklama yapmasını öneriyoruz.

5 Karar vericiler, yurttaşların görüş alma sürecine katılmaları ve hazırlık yapmaları için onlara yeterli zamanı verir.

Önümüzdeki bütün karar alma süreçlerinde Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nun anayasa sürecinde yaptığı şekilde yurttaşlara görüş alma sürecine katılmaları ve hazırlık yapma-

ları için yeterli zaman vermelidir. Bunun için bakanlıklar ve TBMM seviyesinde bir yasama gündemi çıkarılmalı, yazılı görüşlerin hazırlanması için Avrupa Komisyonu'nun asgari standartları doğrultusunda en az 8 hafta gibi bir süre verilmelidir.

Türkiye'de yasama süreci çok hızlı bir şekilde ilerlemektedir. Bu hızda sivil toplum örgütleri ve yurttaşların anlamlı bir katkıda bulunmaları mümkün görünmemektedir. Siyasi partiler ve TBMM, önümüzdeki sürecin planlamasını yaparken; yurttaşların ve sivil toplumun sürece katılabileceği mekanizmalar geliştirmeli ve sürece hazırlık yapabilmeleri için onlara yeterli süre vermelidir. Aynı zamanda sivil toplum örgütleri, üniversiteler, meslek odaları ve sendikalar da görüşlerini hazırlama aşamasında sadece üst düzey yönetimlerinin değil bütün üyelerinin görüşlerini yansıtacak şekilde önerilerini oluşturmalıdır.

6 Karar vericiler, görüş alma sürecinin sonunda görüş verenlere geri bildirimde bulunur.

Karar vericiler tüm görüş alma süreçlerinin sonunda bütün görüş verenlere açık ve anlaşılır gerekçelerle, belirlenen sürede ve sistematik olarak yazılı bir yanıt vermelidir. Öncelikle, anayasa sürecinde görüş verenlerin görüş alma sürecine güvenlerinin inşası için, anayasa çalışmalarını kapsayacak bir geri bildirim raporunun, bilgilerin nasıl analiz edildiği, görüşlerin müzakerelerde nasıl kullanıldığı ve hangi görüşlerin taslakta yer aldığına ilişkin bir rapor hazırlanarak kamuoyu ile paylaşılmalıdır.

Anayasa sürecinin diğer aşamalarında yürütülmesi öngörülen görüş alma sürecinin sonunda sürece katılanların verdikleri görüşlere ilişkin kolay anlaşılabilir gerekçelerle yazılı olarak bir yanıt verilmesini öneriyoruz.

DENGE VE DENETLEME AĞI OLARAK BİR ARADA

Toplumsal adaletin sağlandığı, yönetimin hesap verdiği, hak ve özgürlüklerin garanti altına alındığı çoğulcu bir Türkiye istiyoruz.

Farklılıklarımızla birlikte özgürce yaşadığımız, haklarımızın güvence altında olduğunu bildiğimiz, adaletin eşit dağıtıldığından emin olduğumuz, yönetimin bize hesap vereceğine inandığımız bir Türkiye için;

Yeni Anayasada Denge ve Denetleme Şartı

- Yasalar halkın talep ve gereksinimlerini temel almalı,
- Yasama, yürütme ve yargı birbirinden ayrı ve bağımsız olmalı,
- Yasama, yürütme ve yargının hiçbiri diğerinden daha güçlü olmamalı,
- Halk ve sivil toplum örgütleri, karar verme süreçlerine etkin bir şekilde katılmalı ve yönetimden hesap sormalı,
- Yönetim, şeffaf olmalı ve halka hesap vermeli,
- Siyasi partiler, kendi içlerinde demokratik olmalı ve siyasete katılımı özendirmeli,
- Temsiliyeti sağlayacak bir seçim sistemi olmalı.

Güçlü Bir Denge ve Denetleme Sistemi olduğunda toplumsal adaletin sağlandığı, yönetimin hesap verdiği, hak ve özgürlüklerin garanti altına alındığı çoğulcu bir Türkiye'de yaşayacağız.

- Yürütmenin uygulamalarının insan haklarına uygunluğunu denetleyen bir meclisimiz olacak.
- Meclis ve yürütmenin uygulama ve kararlarının evrensel hak ve özgürlüklere aykırı olmasını engelleyecek bağımsız ve tarafsız bir yargıya sahip olacağız.
- Bağımsız ve tarafsız bir yargı ile daha adil bir Türkiye'de yaşayacağız.
- Yurttaşlar ve sivil toplum örgütleri olarak karar verme süreçlerine etkin bir şekilde katılıp, yürütmeden hesap sorabileceğiz.
- Demokratik siyasi partiler aracılığıyla farklı görüşlerimizi özgürce seslendirerek kararların katılımcı bir şekilde alınmasını sağlayacağız.
- Temsiliyeti sağlayan bir seçim sistemi ile yasalarımız bir gruba değil, hepimize hizmet edecek.

Denge ve Denetleme Ağı olarak; savunuculuk ve izleme çalışmaları aracılığıyla; kurumsal reformları siyasetin ve kamuoyunun gündeminde tutmaya ve karar vericiler üzerinde baskı oluşturmaya devam ediyoruz.

Ağımız her geçen gün daha da büyüyor, bugün tam 97 örgüt olduk. Bir arada 10 milyondan fazla kişiye ulaşıyor; toplam kayıtlı seçmen sayısının yaklaşık %20'sine sesleniyoruz!

Adana Kadın Danışma Merkezi ve Sığınmaevi Derneği
Akdeniz Göç-Der
Alevi Vakıfları Federasyonu
Anadolu Kadın Eğitim, Kültür, Sanat ve Dayanışma Derneği
Ayyıldız Platformu Derneği
Başak Kültür ve Sanat Vakfı
Başkent Kadın Platformu
Ceyhan Gazeteciler Derneği
Ceza İnfaz Sisteminde Sivil Toplum Derneği
ÇYDD / Çağdaş Yaşamı Destekleme Derneği
ÇİAT / Çocuklar için Adalet Takipçileri
Dünya Ehl-i Beyt Vakfı
Düşünce Suçuna Karşı Girişim
EDROM / Edirne Roman Kültürünü Araştırma, Geliştirme, Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği
Ekolojik Anayasa Girişimi
Engelli İnsan Hakları Derneği
Engelli Kadın Derneği
Engelsiz Yaşam Derneği
ERG / Eğitim Reformu Girişimi
Eşit Haklar için İzleme Derneği
Ev-Eksenli Çalışan Kadınlar Çalışma Grubu
Gazeteciler ve Yazarlar Vakfı
Genç Hayat Vakfı
GSM / Gençlik Servisleri Merkezi
Gündem Çocuk Derneği
Günebakan Kadın Derneği
Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği
Hak-İş
HYHKD / Hayvanların Yaşam Haklarını Koruma Derneği
İKGV / İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı
İnanç Gazetesi - Adıyaman
İnsan Hakları Derneği
İnsan Hakları Gündemi Derneği
İnternet Medya ve Bilişim Federasyonu
İstanbul Politikalar Merkezi
İzmir Romanlar Derneği
KA-DER / Kadın Adayları Destekleme Derneği
Kadın Dayanışma Derneği
Kadın Dayanışma Vakfı
Kadın Partisi Girişimi
Kafkas Dernekleri Federasyonu
KAGİDER / Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği

Kahta Gündem Gazetesi
Kanal 2000 TV
Kaos GL Derneği
Karaman Yerel Radyo ve Televizyonlar İletişim Derneği
Kastamonu Engelliler Eğitim Kültür Gençlik Derneği
K-GEM / Kadın ve Genç Girişim Merkezi Derneği
Kırmızı Biber Derneği
Kommagene Gazeteciler Cemiyeti
KÜYEREL / Küresel ve Yerel Düşünce Derneği
LİSTAG / LGBTT Aileleri İstanbul Grubu
MAG / Mahalle Afet Gönüllüleri Vakfı
Marmara Grubu Vakfı
Mihallemi Derneği
Ordu Kadını Güçlendirme Derneği
Osmaniyem Radyo Televizyonu
ÖZEV / Türkiye Özürlüler Eğitim ve Dayanışma Vakfı
Öz-Ge Der / Özgürlüğünden Yoksun Gençlerle Dayanışma Derneği
Özürlüler Vakfı
Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği
Rize Dernekleri Federasyonu
Sıfır Ayrımcılık Derneği
Sivil Dayanışma Platformu
SOGEP / Sosyal Kalkınma ve Cinsiyet Eşitliği Politikaları Merkezi Derneği
Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği
Sosyal Politika Kolektifi
SPoD / Sosyal Politikalar Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği
STGM / Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
Şahkulu Sultan Vakfı
Şemikan Çalışma ve Dayanışma Birliği
Tarlabası Toplum Merkezi
TESEV / Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı
TOG / Toplum Gönüllüleri Vakfı
Tokat İletişim Derneği
Toplumsal Haklar ve Araştırmalar Derneği
Travma Çalışmaları Enstitüsü Derneği
Tüm İletişim ve Medya Federasyonu
Türk Kadınlar Birliği
Türkiye Çocuklara Yeniden Özgürlük Vakfı
Türkiye Faal Futbol Hakemleri ve Gözlemcileri

Derneği Adıyaman Şubesi
Türkiye Gençlik Federasyonu
Türkiye Sakatlar Derneği
Türkiye Sakatlar Konfederasyonu
TÜSEV / Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
Uçan Süpürge
Uluslararası Çocuk Merkezi
Ünye-Ordu İletişim Derneği
VAKAD / Van Kadın Derneği
Van Gençlik Meclisi
Yaşasın Gençlik Derneği
YBGB / Yerel ve Bölgesel Gazeteler Birliği
YBTB / Yerel ve Bölgesel Televizyonlar Birliği
Yeni Anayasa Girişimi
Yeni Anayasa Platformu
Yerel Katılımı Destekleme Derneği
Mezopotamya Barış Akademisi
İZLEME GRUBU
Ayhan Bilgen, Yeni Anayasa Girişimi
Başak Saral, Habitat Kalkınma ve Yönetişim Derneği
Bekir Ağırdır, Konda Araştırma
Berrin Sönmez, Başkent Kadın Platformu
Doğan Bermek, Alevi Vakıfları Federasyonu
Feridun Yazar, HEP Eski Genel Başkanı
Fuat Keyman, İstanbul Politikalar Merkezi
Hasan Seymen, Kafkas Dernekleri Federasyonu
Hüseyin Hatemi, İstanbul Üniversitesi
İbrahim Betil, Toplum Gönüllüleri Vakfı
Levent Korkut, Sivil Toplum Geliştirme Merkezi
Levent Köker, Atılım Üniversitesi
Mehmet Elkatmış, AK Parti Eski Milletvekili
Mehmet Emin Aktar, Diyarbakır Barosu
Mehmet Tarhan, LGBT Aktivisti
Meltem Gürler, KAGİDER Türkiye Kadın Girişimcileri Derneği
Mustafa Paçal, Hak-İş
N. Gaye Erbatur, CHP Eski Milletvekili
Nurhan Yentürk, İstanbul Bilgi Üniversitesi
Ömer Atalar, MAZLUMDER
Serap Yazıcı, İstanbul Şehir Üniversitesi
Tarhan Erdem, Konda Araştırma
Turan Hançerli, Türkiye Sakatlar Derneği
Yılmaz Ensaroğlu, SETA

Güçlü bir denge ve denetleme sistemi ile evrensel hak ve özgürlüklerin anayasada garanti altına alınmasını istiyoruz.

EK 2. İzleme çalışmaları için kullanılan, yazılı basında çıkmış haberlerin listesi

T24, CHP'nin anayasa vizyonunda neler var?, 01.06.2011. <http://t24.com.tr/haber/chpnin-anayasa-vizyonunda-neler-var/148444>

Haber 7, Çiçek'in yeni anayasayı konuşacağı 24 hoca, 22.08.2011. <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/777372-cicekin-yeni-anayasayi-konusacagi-24-hoca>

Hürriyet, Tek şubeli örgütü bile dinleyeceğiz, 26.08.2011. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/18582038.asp>

Bianet, Yeni anayasa için ilk adım, 28.09.2011. <http://bianet.org/bianet/siyaset/133003-yeni-anayasa-icin-ilk-adim>

Milliyet, Yeni anayasa için ilk görüşme AK Parti-MHP arasında yapıldı, 28.09.2011. <http://siyaset.milliyet.com.tr/yeni-anayasa-icin-ilk-gorusme-ak-parti-mhp-arasinda-yapildi/siyaset/siyasetdetay/28.09.2011/1444194/default.htm>

Haber 7, Meclis kütüphanesi yeni anayasaya hazır, 29.09.2011. <http://www.haber7.com/hukuk/haber/789538-meclis-kutuphanesi-yeni-anayasaya-hazir>

En Son Haber, Ak Parti ve CHP mutabakata vardı, 29.09.2011. <http://www.ensonhaber.com/ak-parti-ve-chp-mutabakata-vardi-2011-09-29.html>

Haber Türk, TBMM'nin gündemi yoğun!, 01.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/674885-tbmmnin-gundemi-yogun>

Haber Türk, Yeni anayasa binayı tamir değil yepyeni bir hukuk inşası demektir, 03.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/675724-yeni-anayasa-binayi-tamir-degil-yepyeni-bir-hukuk-insaasi-demektir>

Haber Türk, TBMM 1982 anayasası için üç kez uzlaşma komisyonu kuruldu!, 03.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/675649-tbmm-1982-anayasasi-icin-uc-kez-uzlasma-komisyonu-kurdu>

Haber 7, Çiçek, yeni anayasa için 3'er üye istedi, 03.10.2011. <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/790908-cicek-yeni-anayasa-icin-3er-uye-istedi>

Haberdesin, MHP de Başkanlık Sistemi İstiyor,

03.10.2011. <http://haberdesin.com/haber/politika/mhp-de-baskanlik-sistemi-istiyor>

Bianet, Kendini ifade edemeyenlerin anayasası olmalı, 07.10.2011. <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/133253-kendini-ifade-edemeyenlerin-anayasasi-olmali>

Bianet, Komisyondaki eksiği bulun, 07.10.2011. <http://www.bianet.org/bianet/diger/133263-komisyondaki-eksigi-bulun>

Bianet, Ön şart yok tam mutabakat, 10.10.2011. <http://bianet.org/bianet/bianet/133326-on-sart-yok-tam-mutabakat>

Haber Türk, Yeni anayasa çalışmaları, 12.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/678834-yeni-anayasa-calismalari>

Haber Türk, Uzlaşma çantasından radikal öneriler çıktı!, 15.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/679620-uzlasma-cantasindan-radikal-oneriler-cikti>

Haber 7, MHP'nin yeni anayasadaki 9 kırmızı çizgisi, 16.10.2011. <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/795553-mhpnin-yeni-anayasadaki-9-kirmizi-cizgisi>

Haber Türk, CHP'de 'vatandaşlık tanımı' tartışması, 18.10.2011. <http://www.haberturk.com/polemik/haber/680427-chpde-vatandaslik-tanimi-tartismasi>

Bianet, Anayasa uzlaşma komisyonu toplandı, 19.10.2011. <http://bianet.org/bianet/bianet/133516-anayasa-uzlasma-komisyonu-toplandi>

Haber Türk, Anayasa uzlaşma komisyonu'na teknik heyet desteği, 23.10.2011. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/681773-anayasa-uzlasma-komisyonuna-teknik-heyet-destegi>

Milliyet, Muhalefet ilk golü yedi, 27.10.2011. <http://siyaset.milliyet.com.tr/muhalefet-ilk-golu-yedi/siyaset/siyasetdetay/27.10.2011/1455712/default.htm>

Gazeteciler Online, İşte anayasa uzlaşma komisyonu'nun anayasası, 14.11.2011. <http://www.gazetecileronline.com/newsdetails/3999-/GazetecilerOnline/subscription/>

Haber 7, Bal:Tarihin tekerrürünü engellemeliyiz, 27.11.2011. <http://www.haber7.com/partiler/haber/810678-bal-tarihin-tekerrurununu-engellemeliyiz>

Bianet, LGBT'lerin anayasal talepleri komisyonda, 23.12.2011. <http://www.bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/134980-lgbtlerin-anayasal-talepleri-komisyonda>

Hürriyet, Anayasayı beyaz sayfayla götürüyoruz, 23.12.2011. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=19527011>

İl Gazetesi, Anayasa yazmıyoruz Anayasa yapıyoruz, 23.12.2011. <http://www.ilgazetesi.com.tr/2011/12/22/anayasa-yazmıyoruz-anayasa-yapiyoruz/0112556/>

Bianet, Anayasa asıl şimdi başlıyor, 02.01.2012. <http://bianet.org/bianet/ifade-ozgurlugu/135174-anayasa-asil-simdi-basliyor>

Bianet, CHP'den LGBT'lere Destek, 13.01.2012. <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/135413-chp-den-lgbt-lere-destek>

Bianet, Anayasa Komisyonu LGBT'leri Dinledi, 16.01.2012. <http://bianet.org/bianet/toplumsal-cinsiyet/135485-anayasa-komisyonu-lgbtleri-dinledi>

Bianet, Tekke ve Zaviyeler açılmalı, 06.03.2011. <http://bianet.org/bianet/azinliklar/136714-tekke-ve-zaviyeler-acilmali>

Today's Zaman, Wanted:checks and balances, 06.03.2012. <http://www.todayzaman.com/columnist/273498-wanted-checks--and-balances.html>

Zaman, Anayasa çalışmalarına katkı için il il dolaşıyorlar, 06.03.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_anayasa-calismalarina-katki-icin-il-il-dolasiyorlar_1255079.html

Haber 7, Anayasa dağı yerinden oynatmak kadar zor, 20.03.2012. <http://ekonomi.haber7.com/ekonomi/haber/858870-anayasa-dagi-yerinden-oynatmak-kadar-zor>

Haber 7, Bal: Anayasa'da başarının tek yolu uzlaşma, 01.04.2012. <http://www.haber7.com/ic-politika/haber/863643-bal-anayasada-basarinin-tek-yolu-uzlasi>

Bugün, Çiçek'ten yeni anayasa açılımı, 07.04.2012. <http://gundem.bugun.com.tr/cicekten-yeni-anayasa-acilimi-haber/188868>

Bianet, Anayasa'nın odaklarından biri çocuk olmalı, 13.04.2012. <http://bianet.org/biamag/insan-haklari/137584-anayasanin-odaklarindan-biri-cocuk-olmali>

Haber Türk, Yeni anayasa yazım süreci başlıyor, 30.04.2012. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/738475-yeni-anayasa-yazim-sureci-basliyor>

Hürriyet, En zor bölüme geçiyoruz, 01.05.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20457054.asp>

Hürriyet, Anayasa, tarihi binada yazılacak, 04.05.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20479447.asp>

Yakın PlanTV, CHP'li Türmen'in başkanlık sistemi yorumu: Olmayacak şey, 07.05.2012. <http://www.yakinplan.com/chp-li-turmen-in-baskanlik-sistemi-yorumu-olmayacak-sey-haber-956.html>

Sabah, Bozdağ'dan başkanlık sistemi açıklaması, 07.05.2012. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/05/07/bozdagdan-baskanlik-sistemi-aciklamasi>

Haber 365, Başbakan'dan 'Başkanlık Sistemi' açıklaması, 08.05.2012. http://www.haber365.com/Haber/Basbakandan_Baskanlik_Sistemi_Aciklamasi/

Milliyet, Başkanlık sistemini uygun bulmuyoruz, 09.05.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/baskanlik-sistemini-uygun-bulmuyoruz/siyaset/siyasetdetay/09.05.2012/1537857/default.htm>

Haberdesin, Yeni anayasa yazımına başlandı!, 10.05.2012. <http://haberdesin.com/haber/politika/yeni-anayasa-yazimina-baslandi>

Haber Türk, Yeni anayasa yazımı' Temel Hak ve Özgürlükler' ile başlıyor, 10.05.2012. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/741180-yeni-anayasa-yazimi-temel-hak-ve-ozgurlukler-ile-basliyor>

Hürriyet, Laiklik tanımıyla başladılar, 11.05.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/20528931.asp>

Milliyet, CHP'li İnce: Başkanlık sisteminde iktidarı kim denetleyecek, 12.05.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/chp-li-ince-baskanlik-sisteminde-iktidari-kim-denetleyecek/siyaset/siyasetdetay/12.05.2012/1539560/default.htm>

Zaman, Alt komisyon yeni anayasa için 41 başlıkta uzlaştı, 13.05.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_alt-komisyon-yeni-anayasa-icin-41-baslikta-uzlasti_1286925.html

Haberdesin, Yeni anayasa'da ilk cümleler!, 18.05.2012. <http://haberdesin.com/haber/politika/yeni-anayasada-ilk-cumleler>

- Haberler.com, Partiler iki maddede uzlaştı, 18.05.2012. <http://www.haberler.com/partiler-iki-maddede-uzlasti-3635031-haberi/>
- Hürriyet, Anayasa uzlaşma yazım komisyonu 3 maddede daha uzlaştı, 31.05.2012. <http://hurarsiv.hurriyet.com.tr/goster/ShowNew.aspx?id=20667395>
- Radikal, Başkanlık tartışmalarının tam zamanı, 01.06.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/baskanlik_tartismalarinin_tam_zamani-1090698
- Sol Portal, Yarı başkanlık sisteminin zemini çoktan hazırlanmış, iş başbakanı atamaya kalmış, 04.06.2012. <http://haber.sol.org.tr/devlet-ve-siyaset/yari-baskanlik-sisteminin-zemini-coktan-hazirlanmis-is-basbakani-atamaya-kalmis>
- Haberler.com, Başbakan yardımcısı Bozdağ'dan başkanlık sistemi açıklaması, 04.06.2012. <http://www.haberler.com/basbakan-yardimcisi-bozdag-dan-baskanlik-sistemi-3681441-haberi/>
- Yakın PlanTV, CHP'li Hamzaçebi:Yarı başkanlık sisteminin konuşulması bir aldatmacadır, 04.06.2012. <http://www.yakinplan.com/chp-li-hamzacebi-yari-baskanlik-sisteminin-konusulmasi-bir-aldatmacadir-haber-1653.html>
- Haberler.com, Başbakan Erdoğan:(Başkanlık Sistemi) biz daha iyisi nasıl olur arayışındayız, 07.06.2012. <http://www.haberler.com/basbakan-erdogan-baskanlik-sistemi-biz-daha-iyisi-3688564-haberi/>
- Vatan, Gül, başkanlık sistemi için temkinli konuştu, 11.06.2012. <http://haber.gazetevatan.com/gul-baskanlik-sistemi-icin-temkinli-konustu/457168/9/siyaset>
- Sabah, Anayasa komisyonu'na: Dışarıdan etkilenmeyin, 13.06.2012. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2012/06/13/anayasa-komisyonuna-disaridan-etkilenmeyin>
- Haberler.com, Anayasa yazım komisyonu çalışmaları, 14.06.2012. <http://www.haberler.com/anayasa-yazim-komisyonu-calismalari-3707801-haberi/>
- İhlas Son Dakika, Anayasa yazım komisyonu uzlaştı, 15.06.2012. http://www.ihlassondakika.com/haber_Anayasa-Yazim-Komisyonu-uzlasti_486800.html
- CNN Türk, Anayasa Komisyonu muhalefetten destek aldı, 18.06.2012. <http://www.cnnturk.com/2012/turkiye/06/18/anayasa.komisyonu.muhalefetten-destek.aldi/665475.0/index.html>
- Meclis Haber, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 22.06.2012. http://www.meclishaber.gov.tr/develop/owa/haber_portal.aciklama?p1=122285
- Olay, Tüm yönetim sistemleri öncelikle iyi bilinmeli, 25.06.2012. <http://www.olay.com.tr/haber/siyaset/tum-yonetim-sistemleri-oncelikle-iyi-bilinmeli-110361.html>
- Memur.net, Yeni anayasa 41 başlıkta uzlaşıldı, 25.06.2012. <http://forum.memurlar.net/konu/1554482/>
- Yeni Şafak, İnsan hakları için demokratik anayasa, 25.06.2012. <http://yenisafak.com.tr/Gundem/?i=390916>
- Milliyet Blog, Yeni anayasa'kadın bakışı' forumu, 25.06.2012. <http://blog.milliyet.com.tr/-yeni-anayasa-yakadin-bakisi--forumu/Blog/?BlogNo=368356>
- Akşam, Esas kuvvetler ayrılığı başkanlık sisteminde, 27.06.2012. <http://www.aksam.com.tr/guncel/esas-kuvvetler-ayriligi-baskanlik-sisteminde/haber-123866>
- Haber Türk, 2014 seçimlerinden sonra fiilen yarı başkanlık sistemine geçilecek, 27.06.2012. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/754334-2014-secimlerinden-sonra-fiilen-yari-baskanlik-sistemine-gececek>
- Haberler.com, Türkiye yarı başkanlık sistemine geçecek, 27.06.2012. <http://www.haberler.com/turkiye-yari-baskanlik-sistemine-gececek-3739480-haberi/>
- Today's Zaman, Commission completes one-fourth of constitution draft, 09.07.2012. <http://www.todayzaman.com/news-286023-commission-completes-one-fourth-of-constitution-draft.html>
- CNN Türk, Uzlaşma Komisyonu 1 Ağustos'ta toplanacak, 10.07.2012. <http://www.cnnturk.com/2012/turkiye/07/10/uzlasma.komisyonu.1.agustosta.toplanacak/668342.0/index.html>
- Mynet, Anayasa uzlaşma komisyonu toplandı!, 10.07.2012. <http://haber.mynet.com/anayasa-uzlasma-komisyonu-toplandi-640302-politika/>
- Haberler.com, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 12.07.2012. <http://www.haberler.com/tbmm-anayasa-uzlasma-komisyonu-3778202-haberi/>
- Medyatava, Milliyet'in ana sayfasına dikkat: Basın hürdür, sansür edilemez!, 13.07.2012. <http://www.medyatava.com/Haber/94422>
- Milliyet, Hani özgür anayasaydı?, 13.07.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/hani-ozgur-anayasaydi-/siyaset/siyasetdetay/13.07.2012/1566386/default.htm>
- Yeni Şafak, Başkanlık sistemi Türkiye'nin kaderinde var, 17.07.2012. <http://yenisafak.com.tr/yorum-haber/baskanlik-sistemi-turkiyenin-kaderinde-var-16.07.2012-390338>
- Anadolu Ajansı, AK Parti ve MHP'nin 'Yeni Anayasa' önerisi, 31.07.2012. <http://www.aa.com.tr/tr/politika/69255--mhp-ve-ak-partinin-yeni-anayasa-onerisi>
- Yeni Şafak, İşte CHP'nin anayasa önerileri, 01.08.2012. <http://yenisafak.com.tr/Politika/?i=399266>
- Milliyet, Seçim barajının kaldırılmasına yeşil ışık!, 02.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/secim-barajinin-kaldirilmasina-yesil-isisik-/siyaset/siyasetdetay/02.08.2012/1575496/default.htm>
- Hürriyet, Anayasa'ya Leyla Kömürücü maddesi, 03.08.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21137402.asp>
- Today's Zaman, Neziroğlu says Parliament should be exemplary public institution, 06.08.2012. <http://www.todayzaman.com/news-288613-neziroglu-says-parliament-should-be-exemplary-public-institution.html>
- Today's Zaman, Constitutional commission to seek reconciliation over controversial articles, 06.08.2012. <http://www.todayzaman.com/news-288746-constitutional-commission-to-see-reconciliation-over-controversial-articles.html>
- Milliyet, Basın özgürlüğüne genel ahlak kriterleri, 08.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/basin-ozgurlugune-genel-ahlak-kriteri/siyaset/siyasetdetay/08.08.2012/1577873/default.htm>
- Radikal, Yeni anayasada laiklik kavgası, 08.08.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/yeni_anayasada_laiklik_kavgasi-1096562
- Milliyet, Mahkumlara oy kullanma yolu, 10.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/mahkumlara-oy-kullanma-yolu/siyasetdetay/10.08.2012/1578821/default.htm>
- Milliyet, Mahkum deyince bütün mahkumları kapsar, 10.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/-mahkum-deyince-butun-mahkumlari-kapsar-/siyaset/siyasetdetay/10.08.2012/1579151/default.htm>
- Milliyet, Muhalefet anayasada (parantez) içinde kaldı, 12.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/muhalefet-anayasada-parantez-icinde-kaldi/siyaset/siyasetdetay/12.08.2012/1579712/default.htm>
- Milliyet, Anayasada basın özgürlüğü, 13.08.2012. <http://www.milliyet.com.tr/anayasada-basin-ozgurlugu/ombudsman/haberdetay/13.08.2012/1580107/default.htm>
- Milliyet, Anayasa yazımı ertelendi, 14.08.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/anayasa-yazimi-ertelendi/siyaset/siyasetdetay/14.08.2012/1580511/default.htm>
- Star Gazete, Erdoğan'dan Şemdinli açıklaması, 28.08.2012. <http://www.stargazete.com/politika/erdogandan-semdinli-aciklamasi/haber-656093>
- Radikal, Kuzu: Az daha çıksalar terörist olacaklar, 10.09.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/kuzu_az_daha_ciksalar_terorist_olacaklar-1099813
- Radikal, Masadan kalkan bedelini de öder, 11.09.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/masadan_kalkan_bedelini_de_oder-1099907
- Radikal, BDP: Ağzımızdan böyle birşey çıkmadı, 11.09.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/bdp_agzimizdan_boyle_birse_y_cikmadi-1099943
- Dünya Bülteni, Anayasanın iki maddesinde uzlaşıldı, 12.09.2012. <http://www.dunyabulteni.net/?aType=haber&ArticleID=226398>
- Radikal, 4 parti ateizmde uzlaşma sağladı, 13.09.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/4_parti_ateizmde_uzlasma_sagladi-1100128
- Today's Zaman, Constitution to prohibit payroll tax on minimum wage, says commission, 21.09.2012. http://www.todayzaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=293084
- Bianet, Hakları güvenlik ve ahlakla sınırlandırma derindeler, 22.09.2012. <http://bianet.org/bianet/siyaset/141021-haklari-guvenlik-ve-ahlakla->

sınırlandırma-derdindeler

Today's Zaman, Turkish president calls for adopting EU reforms, asks for new constitution, 01.10.2012. <http://www.todayszaman.com/news-293917-turkish-president-calls-for-adopting-eu-reforms-asks-for-new-constitution.html>

Anadolu Ajansı, Yeni anayasa mecburiyet, 01.10.2012. <http://www.aa.com.tr/rss/52344--yeni-anayasa-mecburiyet-oldu>

Haber 3, Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 'yabancıların durumu,' temel hak ve hürriyetlerin sınırlanması,' 'sağlık, sosyal güvenlik, çevre, konut ve barınma ile çalışma, iş güvenliği ve adil ücret hakkı' maddelerini müzakere etti, 03.10.2012. <http://www.haber3.com/anayasa-uzlasma-komisyonu-komisyon-yabancilarin-durumu-temel-hak-ve-hurr-haberi-1526699h.htm>

Today's Zaman, Reconciliation Commission in search of equal representation formula, 03.10.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=300085

T24 , Anayasa çalışmaları anadilde eğitim hakkında takıldı, 06.10.2012. <http://t24.com.tr/haber/anayasa-calismalari-anadilde-egitim-hakkinda-takildi/214598>

Bianet, Ensarioğlu ve Tan anadilde eğitimi konuştu, 07.10.2012. <http://www.bianet.org/bianet/toplum/141311-ensarioglu-ve-tan-anadilde-egitimi-konustu>

CHP , CHP Genel Başkanı Kemal Kılıçdaroğlu, 'Muhtarlık' kurumunun kaldırılması tartışmalarının başladığını söyleyerek, 'Meclise bir teklif gelirse direnen partinin CHP olacağını sakın unutmayın, direneceğiz' dedi, 07.10.2012. <http://www.chp.org.tr/?p=88062>

Daily News, Constitution panel fails to agree on language, sovereignty, 08.10.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/constitution-panel-fails-to-agree-on-language-sovereignty.aspx?pageID=238&nid=31888>

Zaman, Yeni anayasada karalıyız, gerekirse iki partiyle yola devam ederiz, 08.10.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_yeni-anayasada-karaliyiz-gerekirse-iki-partiyle-yola-devam-ederiz_1355306.html

Milliyet, AK Parti'den sürpriz seçim hamlesi, 14.10.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/>

ak-parti-den-surpriz-secim-hamlesi/siyaset/siyasetdetay/14.09.2012/1596446/default.htm

Today's Zaman, Delicate balance in parliamentary Constitutional Reconciliation Commission schedule, 14.10.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=295321

Today's Zaman, Rescheduled local election negatively impacts drafting of new constitution, 14.10.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=295254

Haber Türk, CHP'den 367 yerine 413 şartı, 15.10.2012. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/679572-chpden-367-yerine-413-sarti>

Hürriyet, Anayasanın tamamını değiştirtmeyiz, 15.10.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21696614.asp>

Radikal, Hakimlere AİHM kursu, 17.10.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/hakimlere_ahm_kursu-1104329

Zaman, Yeni anayasa çalışmaları kongreler yüzünden geçikti, 20.10.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_yeni-anayasa-calismalari-kongreler-yuzunden-gecikti_2005040.html

Haberler.com, CHP Eskişehir milletvekili ve TBMM anayasa uzlaşma komisyonları üyesi Süheyl Batum açıklaması, 20.10.2012. <http://www.haberler.com/chp-eskisehir-milletvekili-ve-tbmm-anayasa-uzlasma-4030579-haberi/>

Samanyolu Haber, Anayasa komisyonu yılını doldurdu, 27.10.2012. <http://www.samanyoluhaber.com/gundem/Anayasa-Uzlasma-Komisyonu-yilini-doldurdu/868695/>

Anadolu Ajansı, AK Parti 'yeni anayasa' için umutlu, 29.10.2012. <http://www.aa.com.tr/rss/85865--ak-parti-yeni-anayasa-icin-umutlu>

Haberler.com, AK Parti Genel Başkanı ve Başbakan Erdoğan, Yeni Anayasa Hazırlanmasına İlişkin, 'Hangi Parti..', 30.10.2012. <http://www.haberler.com/ak-parti-genel-baskani-ve-basbakan-erdogan-yeni-3977683-haberi/>

Hukuki Haber, TBMM anayasa komisyonu'ndan açıklama, 31.10.2012. <http://www.hukukihaber.net/siyaset/tbmm-anayasa-uzlasma-komisyonundan-aciklama-h28182.html>

Bianet, Komisyon Anayasa İçin Görüşlerinizi Bekliyor, 01.11.2012. <http://bianet.org/bianet/siyaset/133767-komisyon-anayasa-icin-goruslerinizi-bekliyor>

Yeni Asır, Yeni anayasa için umudum azalıyor, 01.11.2012. <http://www.yeniasir.com.tr/Politika/2012/11/02/yeni-anayasa-icin-umudum-azaliyor>

Milliyet, Yeni anayasa'nın esası:MUTABAKAT, 04.11.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/yeni-anayasa-nin-esasi-mutabakat/siyaset/siyasetdetay/04.11.2011/1459049/default.htm>

Hürriyet, Anayasa aceleye getirilmemeli, 04.11.2012. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/21846881.asp>

Radikal, AK Parti 'Başkanlık Sistemi' dedi, 06.11.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/ak_parti_baskanlik_sistemi_dedi-1106796

Radikal, Başkanlıkta 5+5 önerisi, 07.11.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/baskanlikta_55_onerisi-1106900

Radikal, Her parti farklı sistem önerdi, 15.11.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/her_parti_farkli_sistem_onerdi-1107915

Daily News, AKP does not see presidential system as essential to new charter, 21.11.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/akp-does-not-see-presidential-system-as-essential-to-new-charter.aspx?pageID=238&nid=35096>

Milliyet, İdamı savunuyorum ama anayasada yok, 21.11.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/idami-savunuyorum-ama-anayasada-yok/siyaset/siyasetdetay/21.11.2012/1630211/default.htm>

Haberler.com, Anayasa Uzlaşma Komisyonu, 22.11.2012. <http://www.haberler.com/anayasa-uzlasma-komisyonu-4112249-haberi/>

Milliyet, Panelde bile uzlaşamadılar, 22.11.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/panelde-bile-uzlasamadilar/siyaset/siyasetdetay/22.11.2012/1630927/default.htm>

Bianet, Anayasada'Uzlaşma'önemli, 22.11.2012. <http://bianet.org/bianet/toplum/142277-anayasada-uzlasma-onemli>

Milliyet, Başkanlık'ta AKP-BDP yakınlaşması!, 23.11.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/baskanlik-ta-akp-bdp-yakinlasmasi-/siyaset/>

siyasetdetay/23.11.2012/1631388/default.htm

Star Gazete, Bozdağ: Türkiye başkanlık sistemine geçecek, 23.11.2012. <http://haber.stargazete.com/politika/bozdog-turkiye-baskanlik-sistemine-gececek-haber-706420>

Today's Zaman, Entering the last month of the constitutional drafting process, 25.11.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=299244

Today's Zaman, YÖK head says personal rights of academics need to be improved, 25.11.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=299308

Taraf, Şu anda kalıcı bir anayasa yapamayız, 26.11.2012. <http://taraf.com.tr/haber/su-anda-kalici-bir-anayasa-yapamayiz.htm>

Haberler.com, İş Dünyası Yeni Anayasa İstedi, Bakan Yazıcı 'Kaçamayız' Dedi, 27.11.2012. <http://www.haberler.com/is-dunyasi-yeni-anayasa-istedi-bakan-yazici-4125711-haberi/>

Yeni Şafak, AK Parti 'Başkanlık' sistemi teklifini sundu, 27.11.2012. <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/ak-parti-baskanlik-sistemi-teklifini-sundu-27.04.2012-426640>

Haber 7, AK Parti başkanlık sistemini 2001'de açıklamıştı, 28.11.2012. <http://www.haber7.com/roportaj/haber/957564-ak-parti-baskanlik-sistemini-2001de-aciklamisti>

Yeni Şafak, Anayasa'nın yarısını yazdık, 03.12.2012. <http://yenisafak.com.tr/roportaj-haber/anayasanin-yarisini-yazdik-28.05.2013-430188>

Milliyet, Güneydoğu oyları düşer, 03.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/guneydogu-oylari-duser/siyaset/siyasyezardetay/03.12.2012/1636290/default.htm>

Posta, MHP: TBMM İktüzüğü'nün değiştirilmesi kabul edilemez, 04.12.2012. <http://www.posta.com.tr/siyaset/HaberDetay/MHP--TBMM-ictuzugu-nun-degistirilmesi-kabul-edilemez.htm?ArticleID=151107>

TRT Haber, Yeni anayasa çalışmaları ne durumda?, 04.12.2012. <http://www.trthaber.com/haber/gundem/yeni-anayasa-calismalari-ne-durumda-65827.html>

Radikal, Bahçeli: Erdoğan, seçilmiş sultan olmayı

bekliyor, 04.12.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/bahceli_erdogan_secilmis_sultan_olmayi_bekliyor-1110537

Zaman, TBMM anayasa uzlaşma komisyonu yarın toplanacak, 05.12.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_tbmm-anayasa-uzlasma-komisyonu-yarin-toplanacak_2025105.html

Anadolu Ajansı, İçtüzük için yeni komisyon önerisi, 06.12.2012. <http://www.aa.com.tr/tr/tag/108424--ictuzuk-icin-yeni-komisyon-onerisi>

T24, Cemil Çiçek'ten 'başkanlık sistemi'nde kitlenen komisyona ara formül, 06.12.2012. <http://t24.com.tr/haber/cemil-cicekten-baskanlik-sisteminde-kilitlenen-komisyona-ara-formul/219093>

Milliyet, Başkanlık'ta kriz var, 06.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/-baskanlik-ta-kriz-var/siyaset/siyasetdetay/06.12.2012/1637749/default.htm>

Haber3, TBMM Anayasa Uzlaşma Komisyonu -Yazım Komisyonu, "Makul ve İnsanca Hayat Sürdürme Hakkı" başlıklı maddeyi müzakere etti, 07.12.2012. <http://www.haber3.com/tbmm-anayasa-uzlasma-komisyonu-yazim-komisyonu-makul-ve-insanca-hayat-s-haberi-1639728h.htm>

Milliyet, Bozdağ: 'Uzlaşmayı esas alıyorum', 07.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/bozdag-uzlasmayi-esas-alıyorum-/siyaset/siyasetdetay/07.12.2012/1638595/default.htm>

Milliyet, Başkanlık tartışmaları tıkandı mı?, 07.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/-baskanlik-tartismalari-tikandi-mi-/siyaset/siyasetdetay/07.12.2012/1638541/default.htm>

Hakimiyet, Muhalefet 'geri çek' diyor, Ak Parti ısrarlı, 07.12.2012. <http://www.hakimiyet.com/politika/muhalefet-geri-cek-diyor-ak-parti-ısrarli-h35824.html>

Ulusal Kanal, Meclis iç tüzüğü için AKP kolları sıvadı, 10.12.2012. <http://www.ulusalkanal.com.tr/gundem/meclis-ic-tuzugu-icin-akp-kollari-sivadi-h7336.html>

Daily News, Parliment speaker for renewed Constitution negotiations, 13.12.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/parliament-speaker-for-renewed-constitution-negotiations.aspx?pageID=238&nid=36725>

Radikal, Ak Parti'den yeni anayasa için ayrılık çanları,

13.12.2012. <http://www.radikal.com.tr/politika/ak-partiden-yeni-anayasa-icin-ayrilik-canlari-1111867>

Milliyet, AKP'li Şentop: Biz başkanlık sisteminden fedakarlık yaparız, 13.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/akp-li-sentop-biz-baskanlik-sisteminden-fedakarlik-yapariz/siyaset/siyasetdetay/13.12.2012/1641093/default.htm>

T24, Yeni anayasa ve dokunulmazlıklar, 13.12.2012. <http://t24.com.tr/ajans/yeni-anayasa-ve-dokunulmazliklar---ak-parti-grup-baskanvekili-canikli---3939oybirligiyle-mutabakata-varilan-bir-metin-ortaya-cikmazsa---yolumuza-devam-ederiz-taslakta-bize-en-yakin-gorusleri-ortaya---cikan-parti-veya-partilerle-c/57288>

Today's Zaman, Talks on draft constitution might be at impasse, members hint, 13.12.2012. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=301109

24TV, TBMM İçtüzük uzlaşma komisyonu üyeleri belli oldu, 14.12.2012. <http://www.yirmidort.tv/politika/tbmm-ictuzuk-uzlasma-komisyonu-uyeleri-belli-oldu-h15758.html>

Milliyet, Faili meçhul cinayetler çözülsün, 14.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/faili-mechul-cinayetler-cozulsun/siyaset/siyasetdetay/14.12.2012/1641606/default.htm>

T24, Rıza Türmen, AKP'li komisyon üyelerine tepki gösterdi, 14.12.2012. <http://t24.com.tr/haber/riza-turmen-akpli-komisyon-uyelerien-tepki-gosterdi/219643>

Daily News, Opposition angry over charter deadline remark, 14.12.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/opposition-angry-over-charter-deadline-remark.aspx?pageID=238&nid=36808>

Radikal, Kadına şiddet vekilliğe engel, 15.12.2012. http://www.radikal.com.tr/politika/kadina-siddet_vekillige_engel-1112126

Daily News, AKP 2013 plans target radical changes, 17.12.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/akp-2013-plans-target-radical-changes.aspx?pageID=238&nid=37000>

Bianet, Şiddet uygulayan vekil olamayacak, 17.12.2012. <http://bianet.org/bianet/siyaset/142863-siddet-uygulayan-vekil-olamayacak>

Radikal, Kuvvetler ayrılığı engel, 18.12.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/kuvvetler_ayriligi_engel-1112491

Daily News, Separation of powers an obstacle, says Erdoğan, 18.12.2012. <http://www.hurriyetdailynews.com/separation-of-powers-an-obstacle-says-erdogan.aspx?pageID=238&nid=37052>

Milliyet, AK Partili Kuzu'dan şaşkırtan sözler, 19.12.2012. <http://siyaset.milliyet.com.tr/ak-partili-kuzu-dan-sasirtan-sozler/siyaset/siyasetdetay/19.12.2012/1643838/default.htm>

Yeni Şafak, Çiçek'ten kuvvetler ayrılığı yorumu, 19.12.2012. <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/cicekten-kuvvetler-ayriligi-yorumu-19.12.2012-436992>

CHP, Genel Başkan Kemal Kılıçdaroğlu: 'Yasama organı, yargı organı, yürütme organı adaleti perçinlemek için vardır. Vatandaşın adalet talebini yerine getirmek için vardır' dedi, 19.12.2012. <http://www.chp.org.tr/?p=97837>

Radikal, Kuvvetler ayrılığı 'hır gürü'nün sebebi iki hastane, 24.12.2012. http://www.radikal.com.tr/yazarlar/ezgi_basaran/kuvvetler_ayriligi_hir_gurunun-sebebi_iki_hastane-1113571

Radikal, Anayasa değişmezse Köşk'le hükümet gerilimi yaşanır, 25.12.2012. http://www.radikal.com.tr/turkiye/anayasa_degismezse_koskle_hukumet_gerilimi_yasanir-1113722

Zaman, Anayasa uzlaşma komisyonu'nun akıbetine liderler karar verecek, 27.12.2012. http://www.zaman.com.tr/politika_anayasa-uzlasma-komisyonunun-akibetine-liderler-karar-verecek_2033586.html

Haber Türk, Cemil Çiçek'ten Anayasa açıklaması!, 02.01.2013. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/808299-cemil-cicekten-anayasa-aciklamasi>

Zaman, Anayasa Uzlaşma Komisyonu, yeni yılın çalışma takvimini belirledi, 02.01.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_anayasa-uzlasma-komisyonu-yeni-yilin-calisma-takvimini-belirledi_2035854.html

Yeni Şafak, Yeni anayasanın 23 maddesi tamam, 02.01.2013. <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/yeni-anayasanin-23-maddesi-tamam-02.01.2013-443480>

Star Gazete, Yeni Anayasa'da Başkanlık krizi CHP'nin

geri adımıyla aşılabildi, 03.01.2013. <http://haber.stargazete.com/sondakika/yeni-anayasada-baskanlik-krizi-chnin-geri-adimiyla-asilabildi/haber-716720>

Star Gazete, Yeni Anayasa'da Başkanlık krizi CHP'nin geri adımıyla aşılabildi, 03.01.2013. <http://haber.stargazete.com/politika/yeni-anayasada-baskanlik-krizi-chnin-geri-adimiyla-asilabildi/haber-716720>

Cumhuriyet, Vekile 'İş' yasağı, 04.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1451582

Taraf, Meclis, yeni anayasa için vites yükseltiyor, 04.01.2013. <http://taraf.com.tr/haber/meclis-yeni-anayasa-icin-vites-yukseltiyor.htm>

Today's Zaman, Parties to agree on reservations regarding freedoms, 06.01.2013. http://www.todayszaman.com/newsDetail_getNewsById.action?newsId=303204

Yeni Asya, İktidar da umutsuz, 07.01.2013. http://www.yeniasya.com.tr/haber_detay2.asp?id=47879

Aydınlık, Yeni anayasa imralı damgası, 07.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1453462

Cumhuriyet, Başkanlık sistemi yine kilitledi, 09.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1452369

Cumhuriyet, Krize 'Not' formülü, 10.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1452611

Cumhuriyet, Meclis TV'ye güvence, 11.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1452764

24TV, Yeni anayasa çalışmaları, 12.01.2013. <http://www.yirmidorthaber.com/politika/yeni-anayasa-calismalari-h21565.html>

24TV, Bahçeli'den yeni anayasa mesajı, 14.01.2013. <http://www.yirmidorthaber.com/politika/bahceliden-yeni-anayasa-mesaji-h21788.html>

Anadolu Ajansı, Çalışmalar tek yazım komisyonuyla sürecek, 15.01.2013. <http://www.aa.com.tr/tr/politika/122163--calismalar-tek-yazim-komisyonuyla-surecek>

Radikal, BDP'li Tan: Eğer masadan kalkmayı kafanıza

koyduysanız utanmaya, sıkılmaya gerek yok, 15.01.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/bdpli_tan_eger_masadan_kalkmayi_kafaniza_koyduysanız_utanmaya_sikilmaya_gerek_yok-1116965

24TV, Partilerin yeni içtüzükten beklentileri, 15.01.2013. <http://www.yirmidort.tv/politika/partilerin-yeni-ictuzukten-beklentileri-h22119.html>

İHA, Anayasa uzlaşma komisyonu çalışmalarını sürdürüyor, 16.01.2013. <http://www.ih.com.tr/baskanlik-sistemi-ile-ilgili-muzakere-yapilmiyor-259080-haber>

T24, Uzlaşma komisyonunda 'B planı' tartışması, 18.01.2013. <http://t24.com.tr/haber/uzlasma-komisyonunda-b-plani-tartismasi/221824>

Anadolu Ajansı, Komisyon KHK çıkarma yetkisini görüştü, 18.01.2013. <http://www.aa.com.tr/tr/politika/123458-komisyonu-khk-cikarma-yetkisini-gorustu>

Sabah, TOBB'u anayasadan siliyorlar, 19.01.2013. <http://www.sabah.com.tr/Ekonomi/2013/01/19/tobbu-anayasadan-siliyorlar>

Radikal, Erdoğan'a anayasa isyanı:Sabote ediyor..., 20.01.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/erdogana_anayasa_isyani_sabote_ediyor-1119238

Radikal, Yüksek yargı tek çatıda toplansın, 20.01.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/yuksek_yargi_tek_catida_toplansin-1119155

Cumhuriyet, AKP'den referandum baskısı, 21.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1454140

Anadolu Ajansı, Yeni anayasa 'kamu idaresi' önerileri, 22.01.2013. <http://www.aa.com.tr/tr/tag/124762--yeni-anayasaya-kamu-idaresi-onerileri>

Cumhuriyet, 'Özerk Bölgeye' İmralı revizyonu, 23.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1454757

Habertürk, AK parti'den karşı atak, 24.01.2013. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/814083-ak-partiden-karsi-atak>

Habertürk, AK Parti'nin 'idari yapı' önerisi, 24.01.2013. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/813799-ak-partinin-idari-yapi-onerisi>

Radikal, Komisyon'da 'yeşil mürekkep' krizi, 30.01.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/komisyonunda_yesil_murekkep_krizi-1119202

Radikal, 'Mart'a kadar bitmezse, yeni anayasa referandum'a gider', 30.01.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/marta_kadar_bitmezse_yeni_anayasa_referandum_a_gider-1119221

Hürriyet, Erdoğan'dan anayasa için referandum çıkışı, 31.01.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/erdogan-dan-anayasa-icin-referandum-cikisi/siyaset/siyasetdetay/31.01.2013/1662581/default.htm>

Cumhuriyet, AKP'den 'korsanlık' girişimi, 31.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1456149

Zaman, AK Parti, HSYK'nın yapısını yeniden değiştirmek istiyor, 31.01.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_ak-parti-hsyknin-yapisini-yeniden-degistirmek-istiyor_2047582.html

Aydınlık, Gücünüz yetmez, millet izin vermez, 31.01.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1458172

Vatan, İlk üç maddede rötüş olur!, 31.01.2013. <http://haber.gazetevatan.com/ilk-uc-maddede-rotus-olur/510732/9/siyaset>

Cumhuriyet, Erdoğan'ın adımı sürece darbe, 01.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1456379

Akşam, Anayasa taslağı hazır transfer yok, 01.02.2013. <http://www.aksam.com.tr/guncel/anayasa-taslagi-hazir-transfer-yok/haber-163332>

Cumhuriyet, Çift seçenekli strateji, 01.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1456378

Milliyet, Anayasa vatandaşlıkta düğümlendi, 01.02.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/anayasa-vatandaslikta-dugumlendi/siyaset/siyasetdetay/01.02.2013/1663006/default.htm>

Radikal, Çifte sandık mı 2015 mi?, 01.02.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/cifte_sandik_mi_2015_mi-1119461

Özgür Gündem, Erdoğan'a sabır tavsiyesi, 02.02.2013. <http://www.ozgur-gundem.com/index.php?haberID=63475&haberBaslik=Erdo%4%9Fan%E2%80%>

99a%20sab%C4%B1r%20tavsiyesi&action=haber_detay&module=nuce

Taraf, Yeni anayasa fırsatı kaçmasın, 02.02.2013. <http://www.taraf.com.tr/haber/yeni-anayasa-firsati-kacmasin.htm>

Haber7com, Kılıçdaroğlu'ndan yeni anayasa için 4 şart, 04.02.2013. <http://www.haber7.com/partiler/haber/792408-kilicdaroglundan-yeni-anayasa-icin-4-sart>

Cumhuriyet, AKP, anayasa için sandalye sayıyor, 06.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1456909

Star Gazete, Kamuda başörtüsüne MHP-CHP blok kurdu, 06.02.2013. <http://haber.stargazete.com/politika/kamuda-basortusune--mhpchp-blok-kurdu/haber-725267>

Milliyet, Yargıtay ve Danıştay kaldırılın önerisi, 07.02.2013. <http://gundem.milliyet.com.tr/yargitay-ve-danistay-kaldirilsin-onerisi/gundem/gundemdetay/07.02.2013/1665627/default.htm>

Akşam, Başbakan uzlaşma masasını tekmeliyor, 07.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1457216

Radikal, Çiçek: Devlet erkleri arasında sıkıntı var, 08.02.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/cicek_devlet_erkleri_arasinda_sikinti_var-1120448

Cumhuriyet, Tek adam tek mahkeme, 08.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1457252

Cumhuriyet, Fırsat kaçmasın, 08.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1457254

Star Gazete, Yargıda tek çatı israf önler, 08.02.2013. <http://haber.stargazete.com/politika/yargida-tek-cati-israfi-onler/haber-725826>

Radikal, AKP rejim değişikliği öneriyor, 09.02.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/akp_rejim_degisikligi_oneriyor-1120613

Hürriyet, Süreç bu yavaşlar hızlanır, 09.02.2013. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22557994.asp>

Cumhuriyet, Seçilmiş krallık, 10.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1457624

haber_detay?pkayit_no=1457624

Milliyet, Başbakan'ın bir B planı vardır, 10.02.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/basbakan-in-bir-b-plani-vardir/siyaset/siyasetdetay/10.02.2013/1666823/default.htm>

Hürriyet, Erdoğan PKK ile anayasa için düğmeye bastı, 10.02.2013. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22564456.asp>

Milliyet, Anayasa gidişatı hızlanmazsa metin çıkmaz, 10.02.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/anayasa-gidisati-hizlanmazsa-metin-cikmaz/siyaset/siyasetdetay/10.02.2013/1666931/default.htm?ref=OtherNews>

Radikal, Yeni anayasa yapmazsak siyasetçi altında kalır, 12.02.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/yeni_anayasayi_yapmazsak_siyasetci_altinda_kalir-1121773

Taraf, BDP'den yavru başkanlık modeli, 12.02.2013. <http://taraf.com.tr/haber/bdp-den-yavru-baskanlik-modeli.htm>

Taraf, BDP-AK Parti ittifakının muhtemel sonuçları, 12.02.2013. <http://www.taraf.com.tr/oral-calislar/makale-bdp-ak-parti-ittifakinin-muhtemel-sonuclari.htm>

Yeni Asya, Darbe anayasası ile devam edilemez, 12.02.2013. http://www.yeniasya.com.tr/haber_detay2.asp?id=50084

Taraf, AYM bağlayıcı değil, 12.02.2013. <http://www.taraf.com.tr/haber/aym-baglayici-degil.htm>

Sabah, Tarihi fırsat tarihi destek, 12.02.2013. <http://www.sabah.com.tr/Gundem/2013/02/12/tarihi-firsata-tarihi-destek>

Today's Zaman, Ak Party, MHP agree to extend time for new constitution, 13.02.2013. <http://www.todayzaman.com/news-306994-ak-party-mhp-agree-to-extend-time-for-new-constitution.html>

Yeni Şafak, CHP Anayasa için uzlaşma arıyor, 13.02.2013. <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/chp-anayasa-icin-uzlasi-ariyor-13.02.2013-485520>

Zaman, Yeni anayasa için 'kurucu referandum' önerisi, 13.02.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_yeni-anayasa-icin-kurucu-referandum-onerisi_2053373.html

Hürriyet, Hem ulusalcı hem de yenilikçiyiz, 13.02.2013. <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/22585315.asp>

Vatan, İşte AKP'nin o planı!, 14.02.2013. <http://haber.gazetevatan.com/iste-akpnin-o-plani/514075/9/siyaset>

Yeni Şafak, Anayasa postal kokuyor, 14.02.2013. <http://yenisafak.com.tr/politika-haber/anayasa-postal-kokuyor-14.02.2013-485738>

Star Gazete, Anayasada dört partinin katkısını arzu ediyoruz, 14.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1458574

Sol, Ayrımcılık karşıtı maddeye AKP itirazı, 15.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1458812

Akşam, 2015'te AKP'den eser kalmayacak, 15.02.2013. <http://www.aksam.com.tr/siyaset/2015te-akpden-eser-kalmayacak/haber-169792>

Milliyet, Devletteki kadrolu memur sayısı azaltılacak, 17.02.2013. <http://ekonomi.milliyet.com.tr/devletteki-kadrolu-memur-sayisi-azaltilacak/ekonomi/ekonomidetay/17.01.2013/1656384/default.htm>

Milliyet, BDP ile uzlaşsarak anayasa halka gider, 17.02.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/bdp-ile-uzlasarsak-anayasa-halka-gider/siyaset/siyasetdetay/17.02.2013/1669892/default.htm>

Today's Zaman, Erdoğan's ambition weighs on hopes for new Turkish constitution, 18.02.2013. <http://www.todayzaman.com/news-307421-erdogans-ambition-weighs-on-hopes-for-new-turkish-constitution.html>

Radikal, Bozdağ: Başkanlık sistemi gelirse, solcular da iktidar olabilir, 20.02.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/bozdag_baskanlik_sistemi_gelirse_solcular_da_iktidar_olabilir-1122207

Radikal, Yeni anayasa için daha çok çalışın, 20.02.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/yeni_anayasa_icin_daha_cok_calisin-1122100

Daily News, Erdoğan, Çiçek meet on charter timetable, 20.02.2013. <http://www.hurriyetdailynews.com/erdogan-cicek-meet-on-charter-timetable.aspx?pageID=238&nid=41489>

Taraf, BDP'nin şartları makul, 20.02.2013. <http://www.taraf.com.tr/haber/bdp-nin-sartlari-makul.htm>

Vatan, Türbanlı memur teklifi, 20.02.2013. <http://haber.gazetevatan.com/turbanli-memur-teklifi/507923/1/gundem>

Zaman, Ak Parti'nin anayasa taslağı başkanlık sistemine göre olur, 20.02.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_ak-partinin-anayasa-taslagi-baskanlik-sistemine-gore-olur_2051674.html

Star Gazete, AK Parti kamuda başörtüsüne özgürlük istedi, 20.02.2013. <http://haber.stargazete.com/politika/ak-parti-kamuda-basortusune-ozgurluk-istedi/haber-721699>

Hürriyet, Anayasa komisyonu daha çok çalışsın, 20.02.2013. http://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/GazeteHaberBaskan.haber_detay?pkayit_no=1459501

Vatan, Yabancı üniversite önerisi!, 20.02.2013. <http://haber.gazetevatan.com/yabanci-universite-onerisi/508174/1/gundem>

T24, Dört partinin kısmi anayasa taslaklarının tam metni, 05.04.2013. <http://t24.com.tr/haber/dort-partinin-kismi-anayasa-taslaklarinin-tam-metni/227180>

NTVMSNBC, Yeni anayasada en çok tartışılan 5 soruya yanıtı, 08.04.2013. <http://www.ntvmsnbc.com/id/25434204/>

Bianet, Bu Başkanlık Sistemi, '82 Anayasası Zihniyetini Güçlendirir, 09.04.2013. <http://www.bianet.org/bianet/toplum/145719-bu-baskanlik-sistemi-82-anayasasi-zihniyetini-guclendirir>

Zaman, Hükümet sistemi tartışmaları(2), 09.04.2013. http://www.zaman.com.tr/yorum_hukümet-sistemi-tartismalari2_2075548.html

Bianet, Anayasa için iki ayrı komisyon, 09.04.2013. <http://www.bianet.org/bianet/siyaset/145696-anayasa-icin-iki-ayri-komisyon>

T24, Uzlaş sağlanan maddelerden bir 'geçiş anayasası' yapılabilir, 11.04.2013. <http://t24.com.tr/haber/uzlasi-saglanan-maddelerden-bir-gecis-anayasasi-yapilabilir/227503>

Yeni Şafak, AK Parti – BDP anayasasına doğru mu?, 11.04.2013. <http://yenisafak.com.tr/yazarlar/AliBayramoglu/ak-parti-bdp-anayasasına-dogru-mu/37183>

Milliyet, AK Parti'nin ibresi 'yarı başkanlık'a döndü,

12.04.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/ak-parti-nin-ibresi-yari-baskanlik-a-dondu/siyaset/siyasetdetay/12.04.2013/1692621/default.htm>

Taraf, Süleyman Soylu: Demokrasi olmadan barış olmaz, 15.04.2013. <http://www.taraf.com.tr/nese-duzel/makale-suleyman-soylu-demokrasi-olmadan-baris-olmaz.htm>

Bianet, Yeni anayasa 'Ekolojik' olmalı, 15.04.2013. <http://bianet.org/bianet/toplum/145842-yeni-anayasa-ekolojik-de-olmalı>

T24, TÜSİAD'dan yeni anayasa için üç mesaj, 16.04.2013. <http://t24.com.tr/haber/tusiaddan-yeni-anayasa-icin-uc-mesaj/227840>

Zaman, Türkiye'nin 'yeni anayasa' ihtiyacı, 21.04.2013. http://www.zaman.com.tr/yorum_turkiyenin-yeni-anayasa-ihtiyaci_2080828.html

Zaman, 23 Nisan mesajında yeni anayasa vurgusu, 23.04.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_23-nisan-mesajinda-yeni-anayasa-vurgusu_2081528.html

Milliyet, CHP'den Çiçek'e görev daveti, 26.04.2013. <http://siyaset.milliyet.com.tr/chp-den-cicek-e-gorev-daveti/siyaset/siyasetdetay/26.04.2013/1698676/default.htm>

Star Gazete, Anayasa için son viraj, 28.04.2013. <http://haber.stargazete.com/politika/anayasa-icin-son-viraj/haber-749259>

Radikal, Üçüncü sandık kasımında..., 02.05.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/ucuncu_sandik_kasimda-1134160

Radikal, Çiçek: Güneş batmak üzere..., 03.05.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/cicek_gunes_batmak_uzere-1132055

Radikal, AK Parti'nin anayasa satrancı, 03.05.2013. http://www.radikal.com.tr/turkiye/ak-partinin_anayasa_satrancı-1131987

TC Cumhurbaşkanlığı, Yeni Anayasa Olmazsa, Anayasada Değişiklikler Yaparak Yola Devam Etme İmkani Var, 06.05.2013. <http://www.tccb.gov.tr/haberler/170/85943/yeni-anayasa-olmazsa-anayasada-degisiklikler-yaparak-yola-devam-etme-imbani-var.html>

T24, 3 parti anlaştı;Öcalan da oy kullanabilecek, 06.05.2013. <http://t24.com.tr/haber/3-parti-anlasti-ocalan-da-oy-kullanabilecek>

ocalan-da-oy-kullanabilecek/230010

T24, 4 parti anlaştı;asgari ücretten vergi alınmayacak!, 06.05.2013. <http://t24.com.tr/haber/4-parti-anlasti-asgari-ucurretten-vergi-alinmayacak/229988>

Evrensel, Gül, yeni anayasadan umutsuz, 07.05.2013. <http://www.evrensel.net/news.php?id=56149>

Haber Türk, Yeni anayasa için 'Devam' kararı, 07.05.2013. <http://www.haberturk.com/gundem/haber/842436-yeni-anayasa-icin-devam-karari>

CNN Türk, Cumhurbaşkanı'ndan yeni anayasa açıklaması, 07.05.2013. <http://www.cnnturk.com/2013/turkiye/05/07/cumhurbaskanindan.yeni-anayasa.aciklamasi/706917.0/>

Radikal, Gül'e yanıt: Revizyonist değiliz, 08.05.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/gule_yanit_revizyonist_degiliz-1132607

T24, Türkiye'nin ortak değerlerinden 'barış ve demokrasi' için tarihi konferans, 09.05.2013. <http://t24.com.tr/haber/aydinlardan-demokrasi-ve-baris-konferansi/229564>

Radikal, Dört parti 'imzaladı': Kamuda türban serbest, 10.05.2013. http://www.radikal.com.tr/politika/dort_parti_imzaladi_kamuda_turban_serbest-1132929

T24, Gül'den Sayıştay çıkışı: Modern devlet, hesap verebilen devlettir!, 11.05.2013. <http://t24.com.tr/haber/gulden-sayistay-cikisi-modern-devlet-hesap-verebilen-devlettir/229692>

Haberler.com, BDP'li Baluken: Gerekli düzenlemeler yapılırsa tartışılabilir, 12.05.2013. <http://www.haberler.com/bdp-li-baluken-gerekli-duzenlemeler-yapilirsada-4520947-haber/>

T24, Birlikte yaşayanlara anayasal güvence mi geliyor?, 14.05.2013. <http://t24.com.tr/haber/birlikte-yasayanlara-anayasal-guvence-mi-geliyor/229877>

Zaman, Arınc: Başbakan'ın kuvvetler ayrılığı eleştirisinde en büyük pay Danıştay'ın, 07.01.2013. http://www.zaman.com.tr/politika_arinc-basbakanin-kuvvetler-ayriligi-elestirisinde-en-buyuk-pay-danistayin_2037603.html

Kaynakça

- Ann M. Florini, Does the Invisible Hand Need A Transparent Glove? The Politics of Transparency, Paper for the Annual World Bank Conference on Development Economics, 1999. <http://web.worldbank.org/WBSITE/EXTERNAL/WBI/EXTWBIGOVANTCOR/0,,contentMDK:20800998~menuPK:1977057~pagePK:64168445~piPK:64168309~theSitePK:1740530~isCURL:Y,00.html>
- Brandt Michelle, Cottrell Jill, Ghai Yash ve Regan Anthony, Constitution-making and Reform, Options for the Process (Switzerland: Interpeace Publication, 2011). <http://www.constitutionmakingforpeace.org/sites/default/files/Constitution-Making-Handbook.pdf>
- Bruce Amos, John Graham, Tim Plumptre, Principles for Good Governance in the 21st Century, Institute on Governance, Policy Brief No.15, (Ottawa: Institute on Governance Ottawa, 2003)
- Commission of the European Communities, Towards a Reinforced Culture of Consultation and Dialogue-General Principles and Minimum Standards for Consultation of Interested Parties by the Commission, 2002. http://ec.europa.eu/governance/docs/comm_standards_en.pdf
- Dr. P. Geeta, Rameesh Kailasam, V.K. Parigi, Ushering in Transparency fo Good Governance, (Hyderabad: Center for Good Governance Working Paper, 2004). http://www.cgg.gov.in/workingpapers/Ushering_in_Transparency.pdf
- Encyclopedic Dictionary of Public Administration, Montreal Üniversitesi, Kanada. www.dictionnaire.enap.ca
- European Institute for Public Participation, Public Participation in Europe: An International Perspective, 2009. http://www.participationinstitute.org/wp-content/uploads/2009/06/pp_in_e_report_03_06.pdf
- Freidl Weiss, Silke Steiner, Transparency as an Element of Good Governance in the Practice of the EU and the WTO: Overview and Comparison, Vol.30, Issue 5, Fordham International Law Journal, The Berkeley Electronic Press, 2006. <http://ir.lawnet.fordham.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2076&context=ilj>
- International Association for Public Participation, IAP2 Core Values of Public Participation, , <http://www.iap2.org/displaycommon.cfm?an=4>
- International Fund For Agricultural Development "Good Governance: An Overview", Executive Board Sixty-Seventh Session, 1999, <http://www.ifad.org/gbdocs/eb/67/e/EB-99-67-INF-4.pdf>
- Kourtney Pompe ve Lacey Kohlmoos, Political Process Monitoring: Activist Tools & Techniques, National Democratic Institute, 2010. http://www.ndi.org/political-process_monitoring_guide
- Marc Gramberger, Citizens as Partners: OECD Handbook on Information, Consultation and Public Participation In Policy-Making, 2001. http://www.ezd.si/fileadmin/doc/4_AKTIVNO_DRZAVLJANSTVO/Viri/Citizens_as_partners_hanbook_oecd.pdf
- Open Government Partnership Declaration, Eylül 2011, <http://www.opengovpartnership.org/open-government-declaration>
- Public Sector Transparency and Accountability: Making It Happen, (Paris: OECD Publication, 2002)
- Seiichi Kondo, Opening Remarks at OECD/OAS Forum on Ensuring Accountability and Transparency in the Public Sector, OECD Genel Sekreter Yardımcısı Raporu, Brezilya, 2002. <http://www.oecd.org/oecd/pages/home/displaygeneral/0,3380,EN-document-303-9-no-20-18684-0,FF.html>
- Sophie van Bijsterveld, Transparency in the European Union: A Crucial Link in Shaping the New Social Contract Between the Citizen and the EU, https://www.ip-rs.si/fileadmin/user_upload/Pdf/clanki/Agenda_Bijsterveld-Paper.pdf
- Türkiye Ekonomik ve Sosyal Etüdler Vakfı (TESEV), Anayasaya Dair Tanım ve Beklentiler Saha Araştırması, 2012. <http://www.tesev.org.tr/tr/haber/anayasaya-dair-tanim-ve-beklentiler-saha-arastirmasi>
- United Kingdom Government, New Public Sector Transparency Board and Public Data Transparency Principles, United Kingdom Example, 2012. <http://data.gov.uk/blog/new-public-sector-transparency-board-and-public-data-transparency-principles>
- UK Cabinet Office Better Regulation Executive, Code of Practice on Consultation, 2004, http://www.partizipation.at/fileadmin/media_data/Downloads/Standards_OeB/UK_Code_of_Pract_Consult_2004.pdf
- United Nations Economic and Social Commission for Asia and Pacific, What is Good Governance?, <http://www.unescap.org/pdd/prs/ProjectActivities/Ongoing/gg/governance.asp>
- Vivien Hart, Democratic Constitution Making, (Washington: Institute of Peace, 2013). <http://www.usip.org/publications/democratic-constitution-making>

Denge ve Denetleme Ağı İzleme Grubu

Haziran 2013

Bilgi için:

dengevedenetlemeagi@birarada.org